

STRUCTURA SOCIALĂ ȘI SITUAȚIA MATERIALĂ A MASELOR ÎN ROMÂNIA (DECENIILE 4—5 ALE SEC. XX)

România burghezo-moșierească era o țară înapoiată din punct de vedere economic. Ea avea o industrie slab dezvoltată, caracterizată prin predominarea relațiilor de producție monopol-capitaliste și prin dezvoltarea anarhică, disproporționată a forțelor de producție. Economia națională avea un caracter predominant agrar. Forțele de producție ale agriculturii se aflau la un nivel de dezvoltare foarte scăzut. Proprietatea moșierească asupra majorității suprafețelor de pământ ale țării constituia temelia existenței rămășițelor relațiilor de producție feudale care, împletindu-se cu relațiile capitaliste și ale micii producții de mărfuri, reprezentau o principală frână în dezvoltarea forțelor de producție ale întregii economii naționale. Dezvoltarea capitalismului a intensificat procesul de întărire a capitalului bancar. Născut din procesul de monopolizare, din împletirea capitalului bancar cu cel industrial, capitalul financiar a subordonat, în afară de industrie, transport, bănci, și agricultura, unde acționa în direcția dezvoltării monopolurilor și a consolidării lor.

România burghezo-moșierească fiind o țară înapoiată din punct de vedere economic, în care capitalismul s-a dezvoltat relativ târziu, făcea parte din țările în care se exporta capital. Capitalul monopolist internațional a pătruns și a dominat în principalele ramuri ale economiei naționale, ceea ce a dus la înfeudarea economică și politică a țării de către marile puteri imperialiste.

*

Înapoierea economică a României burghezo-moșierești avea repercusiuni asupra vieții sociale și politice, determinând în ultimă instanță structura de clasă a țării.

Pentru a putea efectua analiza structurii sociale a României burghezo-moșierești, vom lua ca bază datele recensămintelor din anii 1930 și 1941, potrivit cărora populația țării se prezenta astfel:

Populația	1930		1941	
	cifre absolute	%	cifre absolute	%
1) Urbană	3.632.200	20,1	3.805.736	23,6
2) Rurală	14.420.700	79,9	12.320.264	76,4
Total	18.052.900	100,0	16.126.000	100,0

După cum rezultă din tabelul de mai sus, marea majoritate a populației țării (peste 75%) trăia în mediu rural, ceea ce nu înseamnă însă că numărul populației rurale este egal cu numărul populației agricole. Este îndeobște cunoscut că în mediul rural, în afară de țărănime, mai trăiau și alte categorii sociale (moșieri, arendași, meseriași, intelectuali, funcționari și muncitori), reduse însă ca număr față de țărănime.

Ilustrarea structurii sociale a României burghezo-moșierești pe baza datelor recensămintelor amintite este aproape imposibilă. Recensământul din 29 decembrie 1930 grupează populația țării pe bază de profesii, dar, datorită procedeeleor neștiințifice folosite la stabilirea acestor profesii, datele statistice respective sînt practic inutilizabile¹. Statisticienii burghezi, înțelegînd prin termenul *populație activă* acea parte a populației care, „indiferent de situația sa socială, are o activitate sau îndeplinește o funcție oricît de modestă în procesul general al producției de bunuri”² (subl. noastră) ignorează structura reală de clasă a societății.

Pentru a avea o imagine generală asupra structurii sociale a populației României burghezo-moșierești, ne vom folosi în primul rînd de datele recensământului din 1941. Pe baza formularelor utilizate cu ocazia recensământului agricol din 1941, în prelucrarea materialului s-a procedat la clasificarea exploatațiilor agricole după criteriul relațiilor de muncă. Exploatațiile au fost împărțite în următoarele grupe: a) moșierești, b) chiaburești, c) de mijlocași, d) de săraci, e) gospodării de muncitori agricoli, f) gospodării agricole mărunte (ale persoanelor cu profesia principală neagră, care exploatau mai puțin de 1 ha), g) gospodării rămășițe (din care cel puțin 80% erau date în dijmă sau arendă).

¹ Recensămintele burgheze folosesc în general următoarea grupare a populației: *lucrători în a) agricultură, b) industrie, c) comerț-credite, d) transport, e) instituții publice, f) unități sanitare, sport, altele, g) alte categorii de profesii*. Din punct de vedere științific această categorisire este cu totul inacceptabilă, pentru că nu face nici o deosebire între muncitor și patron, moșier și țaran (între chiabur, mijlocăș și țaran sărac), bancher și funcționar etc., încadrîndu-i în una din grupele enumerate.

² *Enciclopedia României*, vol. III, p. 41.

Tabelul de mai jos arată repartizarea exploatațiilor agricole private în anul 1941³.

Nr. crt.	Categoria de exploatații agricole	Numărul exploatațiilor	%	Întinderea medie (pe exploatații) în ha.
1	Moșierești	25.466	1,1	55,7
2	Chiaburești	265.906	11,8	9,0
3	De mijlocași	1.009.031	44,7	4,5
4	De săraci	431.627	19,1	3,5
5	De muncitori agricoli	357.096	15,8	0,7
6	Mărunte	114.522	5,1	0,5
7	Rămășițe	54.882	2,4	0,5
Total:		2.258.530	100,0	4,5

Așadar, populația României burghezo-moșierești legată de exploatarea solului forma în total 2.258.530 gospodării agricole.

Această cifră statistică arată, desigur, o situație statică, aceea a anului 1941. Pentru a avea o imagine reală asupra formării și dezvoltării numerice a categoriilor sociale de la sate, trebuie să avem în vedere faptul că dezvoltarea capitalismului în agricultură a avut urmări și efecte asupra țărănimii și în România burghezo-moșierească. Diferențierea în cadrul țărănimii a fost grăbită și adâncită, ca urmare a unui proces de concentrare a mijloacelor de producție (îndeosebi a pământului) în agricultura românească. Fenomenul de concentrare a fost una din trăsăturile caracteristice ale evoluției agriculturii în timpul regimului burghezo-moșieresc, mai ales după 1929 (legea Mihalache)⁴.

³ Roman Cressin, *Diferențierea claselor la țară*, în *Probleme economice*, nr. 5—6 din 1948, p. 62.

⁴ Legea circulației bunurilor rurale din 1929 (*legea Mihalache*) a dat posibilitate țărănimii împrăștiată prin reforma agrară din 1917—1921 să-și vîndă pământul. În fond această lege prin măsurile introduse a contribuit efectiv la accentuarea procesului de diferențiere a țărănimii, de pauperizare a mării mase țărănești și întărire economică a chiaburimii. Demascînd caracterul de clasă al acestei legi, *Tînărul leninist* arăta: „Prin libertatea de circulație a bunurilor rurale, pămînturile devenind libere la vînzare... țăranul va fi liber să-și vîndă pămînturile și atunci la noi se va întîmpla ce se întîmplă pretutindeni în țările capitaliste însă mai repede ca oriunde: țărani săraci îndatorați peste cap, pentru a putea plăti datoriile își vor vinde pămînturile și vor rămîne aidoma muncitorilor orășeni, numai cu brațele lor de muncă, proletari” (*Documente din Istoria Partidului Comunist din România 1923—1928*, vol. II, E.P.L.P., 1953, p. 579).

În ultimii douăzeci de ani dinaintea revoluției populare, și mai cu seamă în ultimul deceniu al perioadei, o parte însemnată a țărănimii a fost nevoită să-și vîndă pămîntul. Țăranii săraci și mijlocași, lipsiți de unelte agricole și îndatorați, au fost constrinși să-și vîndă în decurs de două decenii aproape 40% din totalul pămîntului răscumpărat de ei cu ocazia împroprietăririi din 1921. (Cu ajutorul reformei agrare se urmărea tocmai accentuarea procesului de diferențiere din rândurile țărănimii, întărirea chiaburimii, a burgheziei rurale). De procesul proletarizării au fost atinși cel mai grav țăranii cu proprietăți între 2—5 ha, descreșterea îngroșînd numărul celor lipsiți complet de pămînt și al celor care posedau o proprietate pitică, adică pînă la 2 ha. Ca rezultat al acestui proces — așa cum reiese și din datele recensămintelor —, gospodăriile chiaburești (în 1930 — 7,2%, iar în 1941 11,8% din totalul gospodăriilor agricole) reușiseră să acapareze în 1930 aproape 20%, iar în 1941 — 23,4%, din suprafața totală, în timp ce în 1907 ele dețineau numai 8,89% din pămînt⁵.

În anul 1941 exploatațiile chiaburești împreună cu cele moșierești formau mai puțin de 13% din totalul exploatațiilor agricole (adică 1/6 parte), deținînd 37,3% din suprafața totală a exploatațiilor private. După 1941, proporția lor a crescut, deoarece condițiile din timpul războiului au fost favorabile întăririi chiaburilor și pauperizării țărănimii muncitoare.

Exploatațiile chiaburești nu erau distribuite în mod uniform în toată țara. Acestea s-au format într-un număr mai mare mai ales în jurul centrelor industriale și comerciale, unde au existat condiții economice prielnice pentru a da în cantități mai mari produse agricole în vederea realizării unui profit ridicat.

Categoria exploatațiilor mijlocașe — care foloseau exclusiv munca familiei lor — reprezenta în 1941 44,7% din totalul exploatațiilor agricole. În procesul dezvoltării capitalismului la sate, în urma concurenței economice a marilor exploatații capitaliste și moșierești, gospodăriile țărănimii mijlocașe împreună cu cele sărace erau nevoite să constate încontinuu reducerea veniturilor, micșorarea rentabilității într-o asemenea măsură, încît numai rareori mai puteau realiza o reproducție simplă, fapt recunoscut chiar și de autoritățile burghezo-moșierești. Astfel, într-un document oficial — memorandumul guvernului român din 1934 — se arăta deschis că „agricultorul român nu mai poate să facă față, cu produsul mediu al exploataării sale, acoperirii ansamblului sarcinilor sale”⁶. Scăderea venitului țărănimii muncitoare, procesul pauperizării ei rapide însemna totodată scăderea numărului exploatațiilor agricole mijlocașe.

După 1929, gospodăriile țăranilor săraci erau în continuă creștere numerică, reprezentînd în anul 1941 cca 40% din totalul exploatațiilor agricole. Trăsătura cea mai caracteristică a acestei însemnate categorii sociale era aceea că venitul ei agricol nu-i putea satisface nevoile. Țărănimea săracă recurgea la împrumuturi de consum, își vindea vitele și uneltele, marea ei majoritate învîindu-se pe pămîntul marilor proprietari și pe cel al chiaburimii. Din această categorie socială se recrutau dijmașii și învoii. Pămîntul pe care aceștia îl stăpîneau a fost prea puțin pentru a-i putea hrăni, dar suficient spre a-i ține legați de sat și a-i transforma într-o masă lesne de exploatat, la îndemîna moșierimii și a chiaburimii.

Analizînd componența socială a satelor în preajma revoluției populare, trebuie să mai amintim și de o altă categorie socială, categorie de care nu se pomenește nimic în tabelul citat. Este vorba de proletariatul agricol, numărul căruia este foarte greu de stabilit. În anul 1930, cifra muncitorilor de pămînt, complet lipsiți de proprietate, era de 464.009, ceea ce reprezenta 16,7% din populația agricolă activă. La acest număr trebuie adăugați 122.000 de argați și 25.000 de „ucenici”, ceea ce ridică numărul proletariatului agricol la cca. 600.000 de persoane. În afară de aceasta, tabelele statistice ale recensămintului din 1930 conțin un număr de alte 600.000 de persoane „active” ocupate în agricultură care sînt cuprinse sub denumirea de „alții” și nu fac parte nici din „persoanele lucrînd pe cont propriu”, nici din

⁵ Gh. Chepeș, *Unele probleme privind întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare în țara noastră*, în *Studii*, nr. 3 din 1954, p. 51.

⁶ V. Slavescu, *La situation économique de la Roumanie et sa capacité de paiement* (Memorandum), București, 1934, p. 21.

„salariați“ și nici din „proprietari, rentieri, pensionari“. În anul 1934, deci după criza economică și în plin proces de diferențiere a țărănimii, numărul salariaților agricoli (salariați cu ziua sau argați) din România a fost calculat la 582.417 de persoane. Pe baza unei statistici din 1936 a Uniunii Camerelor agricole, care ajungea la concluzia că o treime din pământurile marii proprietăți sînt cultivate în dijmă și două treimi în bani, mulți specialiști vorbeau „de aproape două milioane muncitori agricoli“⁷.

Din perioada celui de al doilea război mondial nu dispunem de date statistice referitoare la structura socială a satelor. Cu toate acestea, avînd în vedere situația creată în urma războiului, se poate afirma cu certitudine că după 1938 procesul de pauperizare a țărănimii muncitoare cunoaște o continuă adîncire. Paralel cu întărirea exploatațiilor moșierești și chiaburești, o parte însemnată a gospodăriilor agricole mijlocașe și sărace se ruinează, îngroșînd numărul celor lipsiți complet de pămînt, al proletariatului agricol.

Populația urbană, numărînd aproape 4 milioane de persoane, locuia în cele 189 de orașe și comune suburbane⁸. Desigur, nici populația urbană a țării n-a fost omogenă. Locuitorii orașelor României burghezo-moșierești formau următoarele clase sau grupuri sociale: a) exploataitori (moșieri, fabricanți, mari comercianți, bancheri, cămătari etc.), b) mici burghezi (meseriași, mici comercianți etc.), c) muncitori, d) intelectuali.

Dezvoltarea capitalismului în România a influențat în mod hotărîtor soarta claselor și păturilor sociale din orașele țării. În urma concentrării și centralizării capitalului, în afară de clasele de bază urbane — proletariatul și burghezia — a suferit însemnate schimbări numerice și calitative în primul rînd mica burghezie. În România burghezo-moșierească, acest grup social a fost format din păturile sociale care, odată cu dezvoltarea capitalismului, deși posedau mijloace de producție, se reduceau din ce în ce mai mult atît din punct de vedere numeric, cît și ca forță economică. În stadiul ultim al capitalismului, în imperialism, diferitele categorii sociale care compun mica burghezie sînt dependente de marele capital, chiar dacă ele își păstrează aparența independenței. În țara noastră mica burghezie orășenească⁹ era formată din meșteșugărimi, micii industriași, micii negustori, micii antreprenori. Elementul comun în situația tuturor acestor categorii a fost faptul că ele aparțineau de fapt unei forme social-economice în decădere, rămășiță a trecutului, a epocii precapitaliste. Mica burghezie din țara noastră, ca de altfel de pretutindeni, lupta cu disperare ca să-și mențină independența economică în fața marelui capital, dar în această luptă inegală un număr tot mai mare cădea pradă capitalului monopolist și îngroșa rîndurile proletariatului.

Despre evoluția numerică a micii burghezii orășenești din România burghezo-moșierească ne stă la dispoziție puțin material adunat, prelucrat și publicat. Totuși, în posesia unor date statistice, încercăm — măcar în parte — să determinăm drumul parcurs de această pătură socială între cele două recensăminte din 1930 și 1941.

Cu ocazia recensămîntului din 1930 au fost cuprinse statistic un număr de cca. 150.000 de întreprinderi industriale, dintre care cca. 130.000, sau 86,6%, folo-

⁷ *Prezentul*, nr. 567 din 17 decembrie 1936, p. 1.

⁸ Cu ocazia recensămîntelor din 1930 și 1941 se arăta că în țară existau 18 orașe cu peste 30.000 locuitori. Aceste orașe adăposteau ele singure aproape 2/3 din întreaga populație urbană a României. Numărul locuitorilor acestor 18 orașe a cunoscut o creștere rapidă în perioada 1930—1941. În cei 10 ani și 3 luni dintre cele două recensăminte, populația lor globală a crescut cu 32,4%, ceea ce înseamnă un spor mediu anual de 57.000 locuitori.

Orașele cele mai mari ale României burghezo-moșierești, cu o populație de peste 80.000 de locuitori, au fost: *București, Cluj, Timișoara, Ploiești, Iași, Brăila, Arad, Brașov, Oradea, Galați și Constanța*. Populația centrelor industriale mai însemnate a suferit modificări similare. În cea mai mare măsură a sporit populația următoarelor centre industriale: *Reșița, Baia-Mare, Cîmpina și Mediaș*.

⁹ La sate mica burghezie era formată din acea parte a populației rurale care alcătuia țărănimea mică producătoare de mărfuri.

seau maximum cinci lucrători. Aceste „întreprinderi industriale“ erau în realitate atelierele meșteșugărești propriu-zise. Caracterul meșteșugăresc al marei majorități a întreprinderilor industriale reiese și din analiza forței motrice întrebuințate de acestea. Din cele 150.000 de întreprinderi numai 13.315 utilizau forță motrică.

Întreprinderile comerciale și de transport erau mai puține decât cele industriale. În anul 1930 numărul lor era de 125.000 (din care întreprinderile de transport reprezentau o proporție foarte scăzută). Pentru clasificarea după mărime a întreprinderilor din aceste două ramuri de activitate, în lipsa unor date sintetice, vom folosi pe cele referitoare la orașul București. În Capitală, unde comparativ cu provincia, marile magazine și case de comerț se găseau în număr mai mare, în anul 1930 — 89% din întreprinderile comerciale și de transport foloseau pînă la cinci salariați. Această situație din Capitală îndreptățește concluzia că în întreaga țară în domeniul comerțului și al transporturilor particulare prevalau ca număr întreprinderile mici și mijlocii.

După criza economică generală din 1929—1933, procesul de concentrare a capitalului a dus la dispariția unei serii întregi de întreprinderi mici și mijlocii. Pe baza datelor recensămîntului din anul 1941 se poate constata că scăderea numerică a întreprinderilor industriale, comerciale și de transport mici și mijlocii a fost de 9%.

În privința micilor comercianți și antreprenori nu dispunem de date statistice care ar putea servi la o apreciere măcar cu aproximație a numărului lor.

O altă categorie a populației urbane o forma intelectualitatea. Ea nu constituia o clasă aparte și nici nu poate fi încadrată în nici o clasă socială. Din punct de vedere social, intelectualitatea se apropie de celelalte clase și grupări după afinități născute din interese sau preocupări comune. În România burghezo-moșierească această categorie socială a fost compusă din: a) funcționările particulare (personal administrativ și tehnic), b) funcționările publice și c) liber-profioniștii (medici, avocați, scriitori, artiști etc.).

Funcționările particulare se dezvoltă ca număr și importanță odată cu dezvoltarea capitalismului. În procesul de concentrare și centralizare a capitalului, cu cît mai mult se formează întreprinderi mari, cu atît crește importanța economică a aparatului administrativ. Dezvoltarea procesului tehnic ridică în același timp însemnătatea întregului aparat tehnic. În general numărul și importanța funcționarilor din industrie, comerț, bancă, transporturi etc. crește pe măsură ce capitalul își extinde sfera de activitate și influență. Funcționările particulare a stat și stă întotdeauna în slujba capitalului. Ea a fost salarizată și exploatată de capital.

Această caracteristică generală a funcționării nu exclude anumite diferențieri în rîndurile ei. Între funcționarii particulari se poate deosebi un element proletar și un element care, deși este salariat, trăiește în condiții de viață asemănătoare marei burghezii. Această categorie de funcționari superiori din aparatul tehnic și administrativ al întreprinderilor capitaliste formează o infimă minoritate. Recrutarea lor are loc din ce în ce mai mult din rîndurile burgheziei sau ale intelectualității care îi este apropiată.

Funcționările publice făcea parte integrantă de asemenea din intelectualitatea României burghezo-moșierești. Această grupă socială, datorită tradiției, criteriilor de recrutare și salarizării ei ridicate, a devenit o categorie închisă, o adevărată castă. În privința evoluției corpului funcționăresc public se pot constata două trăsături caracteristice. În primul rînd, odată cu dezvoltarea capitalismului, cu intrarea lui în faza imperialistă, funcțiile și sarcinile statului au crescut considerabil. Ca urmare a sporit și numărul funcționarilor publici, a crescut aparatul birocratic. În al doilea rînd creșterea numerică a funcționării publice nu privește deopotrivă toate categoriile acesteia. Ea a fost mai accentuată în rîndurile funcționării inferioare și mijlocii și cu totul limitată în rîndurile celei superioare.

O parte componentă a intelectualității erau și liber-profioniștii. Acestei categorii sociale îi aparțineau toți aceia al căror proces de creație este de natură intelectuală și trăiesc din prestarea unei munci nemanuale. Numeric, de la sfîrșitul secolului trecut, liber-profioniștii în România au fost în necontenită creștere.

Dezvoltarea lor numerică a fost determinată de necesitățile pe care le-au creat formele noi ale vieții economice, sociale și politice din țara noastră.

Pentru ilustrarea dezvoltării numerice a intelectualității cităm câteva date statistice. În primul rând ne folosim de cifrele privind marea industrie prelucrătoare a țării. În anul 1929 numărul funcționarilor, respectiv al personalului tehnico-administrativ ocupat în marea industrie „manufacturieră”, era de 24.305 persoane, număr care în 1938 s-a ridicat la 33.781. Această creștere s-a manifestat atât în sens absolut, cât și în sens relativ, adică pe unitate de întreprindere. Astfel, pe când în anul 1929 de fiecare mare întreprindere industrială reveneau în medie 6,5 funcționari, în 1938 această cifră se ridică la 8,9.

Numărul funcționarilor publici a fost de asemenea în continuă creștere. În anul 1934 în România erau 248.000 de funcționari bugetari, iar în anul 1939/1940 numărul acestora se ridică la 331.915, ceea ce arată o creștere de 33,7% în timp de numai cinci ani.

Recensământul din 1930 a înregistrat ca liber-profesioniști — cu ocupații intelectuale — un număr de 42.000 persoane. În ajunul celui de al doilea război mondial, pe baza înscrierilor obligatorii în corpurile profesionale, a posturilor prevăzute în buget etc., numărul total al liber-profesioniștilor (ingineri, arhitecți, economiști, medici, profesori, ziariști, avocați, scriitori și artiști) era de cca. 53.400. O parte din aceștia erau în serviciul statului. Datele din 1930 și 1939/1940 nefiind comparabile, nu ne putem da seama de măsura în care numărul liber-profesioniștilor a crescut în această perioadă.

Datele statistice citate, cu toate că nu ne pot înfățișa în mod sigur și complet ponderea numerică a micii burghezii și a intelectualității României burghezo-moșierești, indică totuși destul de categoric sensul în care toate aceste categorii sociale s-au dezvoltat înaintea revoluției populare. Evoluția lor se încadrează în general în drumul pe care îl parcurg toate păturile orășenești în toate statele în care predomină capitalul monopolist.

Partea componentă cea mai însemnată a populației orășenești a fost proletariatul, care în România burghezo-moșierească era clasa socială cea mai avansată. Lui îi revenea rolul de conducător în lupta pentru doborârea regimului burghezo-moșieresc.

Pentru stabilirea ponderii numerice a proletariatului industrial, a tendințelor privitoare la creșterea sa, precum și a gradului său de concentrare, ne folosim de datele statistice, bazându-ne în primul rând pe *Anuarul Statistic al României, 1939 și 1940*¹⁰. Cifrele de care ne folosim arată o situație aproximativă, deoarece în România burghezo-moșierească nu exista o statistică muncitorească, iar statisticile burgheze din această perioadă sînt parțiale și nu au la baza întocmirii criterii identice.

¹⁰ În literatura istorico-economică din țara noastră au apărut în ultimii ani unele lucrări și articole valoroase care abordează problemele situației, repartiției și gradului de concentrare a clasei muncitoare. Astfel: *Din istoricul formării și dezvoltării clasei muncitoare din România pînă la primul război mondial*, Ed. politică, 1960, sub redacția conf. univ. N. N. Constantinescu; *Greva generală din România, 1920*, Ed. politică, 1960; *Pauperizarea clasei muncitoare din România burghezo-moșierească*, de Gh. Surpat, Ed. științifică, 1962; *Situația economică a clasei muncitoare din România, după primul război mondial pînă în 1922*, de N. N. Constantinescu, V. Bogza, I. Puia, în *Studii privind istoria economică a României*, Ed. Acad. R.P.R., 1961; *Situația clasei muncitoare din România în perioada stabilizării relative a capitalismului*, de N. N. Constantinescu, Tudor Paul, în *AIIP*, nr. 3 din 1962; *Componenta și evoluția clasei muncitoare din România în perioada 1934—1940*, de I. Puia, în *RevArh*, nr. 1 din 1963; *Situația clasei muncitoare din România în timpul crizei din 1929—33*, de N. N. Constantinescu, N. Petrovici, în *AIIP*, nr. 2 din 1963; *Situația clasei muncitoare din România în perioada 1934—1938*, de N. N. Constantinescu, C. V. Băloiu, în *AIIP* nr. 1 din 1964; *Situația clasei muncitoare din România 1914—1944*, sub redacția lui N. N. Constantinescu, București, 1966 și altele.

În România burghezo-moșierească cel mai mare număr de muncitori au fost cuprinși în industria prelucrătoare. Tabelul de mai jos arată evoluția numerică a muncitorilor din marea industrie* prelucrătoare¹¹.

Nr. crt.	Ramura industrială	Numărul muncitorilor		Creșterea în %
		1933	1939	
1	Metalurgie	28.285	55.832	
2	Electrotehnică	393	2.330	
3	Chimice (incl. rafinările de petrol)	13.891	26.077	
4	Materiale de construcție	9.686	13.727	
5	Lemn (excl. expl. lemnului)	24.196	36.176	
6	Hîrtie și arte grafice	8.131	12.923	
7	Sticlă	3.954	5.154	
8	Ceramică	646	1.295	
9	Textile	43.251	63.285	
10	Pielărie	6.811	11.950	
11	Alimentară	24.269	37.330	
Total		163.513	266.079	62,3

* Întreprinderile industriale prelucrătoare cu peste 20 de salariați.

După cum rezultă din tabel, în anul 1939 numărul muncitorilor din marea industrie prelucrătoare era de 266.079, cu 62,3% mai mare decît în anul 1933¹². În privința concentrării muncitorimii în aceeași categorie de industrie prelucrătoare, în 1929 găsim un număr mediu de 47 muncitori pe întreprinderi, iar în 1940 acest număr se ridică la 83. Concentrarea muncitorilor în mari întreprinderi capitaliste apare și mai evidentă prin compararea datelor statistice privitoare la numărul întreprinderilor cu peste 1.000 de muncitori. Astfel, dacă în anul 1928 în România existau 20 de întreprinderi cu peste 1.000 de muncitori, în anul 1939 numărul acestei categorii de întreprinderi a sporit la 39, ceea ce înseamnă o creștere de aproximativ 95%¹³.

Numărul muncitorilor din industria prelucrătoare se mărește probabil și după 1940, dată fiind creșterea rapidă a proletariatului industrial în timpul războiului¹⁴.

¹¹ Tabelul este întocmit pe baza datelor statistice din *Anuarul Statistic al României 1939 și 1940*, p. 479—493 și *Comunicări statistice*, nr. 8 din 1945, p. 5—7.

¹² În legătură cu numărul muncitorilor din industria mare prelucrătoare, I. Puia, în articolul *Componența și evoluția clasei muncitoare din România în perioada 1934—1940*, arată că datele cuprinse în *Anuarul Statistic al României 1939 și 1940* și în *Comunicări statistice*, nr. 8 din 1945, sînt mult micșorate. După părerea autorului, o notă internă a U.G.I.R.-ului din 18 ianuarie 1935 către Ministerul Muncii, în care se arată că industria mare îngloba aproximativ 350.000 lucrători, indică mult mai aproape de realitate numărul muncitorilor din marea industrie a României.

¹³ *AIIP*, nr. 3 din 1962, p. 88—89 și *Rev.Arh.*, nr. 1 din 1963, p. 128.

¹⁴ Creșterea numerică a muncitorilor industriali, după anul 1940 nu se poate urmări, deoarece prin dictatul de la Viena România a pierdut 702 întreprinderi aparținînd industriei prelucrătoare, dintre care 49 întreprinderi textile, 45 pentru materiale de construcție, 44 întreprinderi metalurgice, 29 fabrici de hîrtie și arte grafice, 21 întreprinderi de pielărie etc.

Clasa muncitoare din România burghezo-moșierească nu se limita, desigur, numai la muncitorii din marea industrie prelucrătoare. Pentru a cunoaște forța numerică a proletariatului înaintea revoluției populare din țara noastră, trebuie să luăm în considerare și numărul muncitorilor din celelalte ramuri industriale și sectoare de activitate. Este vorba în primul rând de muncitorii din industria extractivă (petroliști, mineri din industria carboniferă, muncitori din exploatarea carierelor de piatră și nisip etc.), care reprezentau un puternic detașament al clasei muncitoare. Potrivit datelor statistice oficiale, după anul 1933 numărul total al muncitorilor din industria extractivă a crescut continuu până în anul 1938, iar din anul 1939, datorită concentrărilor militare, numărul lor înregistrează o scădere. Iată cifrele statistice:¹⁵

Anul	1933	1936	1938	1939
Numărul muncitorilor	42.794	53.085	65.113	61.377

Un alt sector de activitate în care era cuprins un important număr de muncitori a fost transportul. Cît privește situația numerică a muncitorilor ceferiști, datele statistice ne dau următoarele rezultate: în anul 1933 lucrau la calea ferată un număr de 83.840 persoane, iar în anul 1939 un număr de 85.997 persoane¹⁶. Remarcăm faptul că, așa cum reiese din statisticile oficiale, aproximativ trei sferturi din numărul total al personalului feroviar erau muncitori.

Alături de muncitorii căilor ferate un număr important de muncitori erau cuprinși în celelalte ramuri ale transporturilor (pe apă și rutier). Numărul acestora după unele calcule aproximative se ridică la circa 50.000 de persoane¹⁷.

În afara muncitorilor din marea industrie prelucrătoare, din industria extractivă, precum și a celor din transporturi, existau în România burghezo-moșierească un însemnat număr de muncitori cuprinși în mica industrie, lucrători în atelierele meșteșugărești, muncitori folosiți în comerț sau muncitori la domiciliu. Stabilirea numărului acestei categorii de muncitori, din cauza datelor incomplete ale statisticilor burgheze, întâmpină multe greutăți. Într-o notă trimisă Ministrului Muncii în anul 1935 de către U.G.I.R. se arată că mica industrie cuprinde peste 550.000 lucrători¹⁸. În întreprinderile comerciale și de credit, după unele date statistice, erau ocupate în anul 1939 circa 300.000 persoane¹⁹, marea majoritate a cărora o formau desigur lucrătorii din întreprinderile comerciale, repartizate mai ales în principalele orașe și centre industriale.

Dezvoltarea anarhică și într-un ritm lent a forțelor de producție din industria țării a avut consecințe și în ceea ce privește repartitia teritorială a muncitorilor. În 1938, șase centre — orașul București, Valea Prahovei, Hunedoara, Timișoara, Brașov, Reșița — concentrău circa 70% din producția industrială a țării. La aceeași dată pe teritoriul actualelor regiuni Dobrogea, Oltenia, Iași, Argeș, Crișana, Maramureș, Mureș Autonomă Maghiară și Suceava, în care trăia peste jumătate din populația întregii țări, producția industrială reprezenta mai puțin de 20% din totalul producției industriale. Ca urmare, pe plan teritorial existau diferențe sensibile în privința gradului de ocupare a forței de muncă și în repartizarea ei pe ramuri ale economiei naționale. În 1941, pe teritoriul care corespunde în prezent regiunii Oltenia lucrau în industrie numai 2,8% din totalul salariaților din industrie, în Dobrogea 1,3%, în Suceava 1,1%²⁰. Imposibilitatea de a găsi de lucru, care

¹⁵ *RevArh*, nr. 1 din 1963, p. 121.

¹⁶ *Ibidem*, p. 129.

¹⁷ *Ibidem*, p. 130.

¹⁸ Arhivele Statului București, fond. U.G.I.R., dos. 11/54, 1935 (nepaginat); cf. I. Puia, *art. cit.*, p. 130.

¹⁹ *Lumea românească*, nr. 583 din 14 ianuarie 1939 și N. N. Matheescu, *Probleme muncitorești și conjunctura economică*, București, 1939, p. 183.

²⁰ Adrian Mîrza, *Aspecte ale reproducției lărgite a forței de muncă în România, în Lupta de clasă*, nr. 4 din 1966, p. 15.

era deosebit de accentuată în regiunile înapoiate, provoca, pe lângă curenți de emigrare în alte țări, și puternice mișcări de migrațiune internă. Populația migra la distanțe mari în căutare de lucru și era nevoită să se ocupe cu activități slab productive. Mișcarea migratorie interregională determinată de dezvoltarea economică inegală a țării era un fenomen caracteristic în România burghezo-moșierească.

Așa arăta în linii generale structura socială a României în preajma revoluției populare. Tabloul prezentat nu este o oglindă precisă, atotcuprinzătoare, are un caracter numai aproximativ, înfățișând într-un chip cu totul general trăsăturile structurale caracteristice societății României burghezo-moșierești împărțite în clase antagoniste.

*

Datorită politicii de jaf și înrobire promovate de clasele exploatoare în cîrdășie cu marile monopoluri internaționale, România burghezo-moșierească, bogată în resurse naturale, se situa printre țările slab dezvoltate. „În perioada dintre cele două războaie mondiale, din punct de vedere al venitului național, raportat la numărul locuitorilor, România era una din cele mai sărace țări din lume, situîndu-se puțin deasupra nivelului țărilor coloniale” — se arată în raportul expus la Congresul al VII-lea al P.C.R.²¹.

Venitul național foarte scăzut al țării era însușit în cea mai mare parte de clasele exploatoare. După unele calcule, în perioada dintre cele două războaie mondiale 9—10% din populația României, care reprezentau clasele exploatoare, își însușeau aproximativ 60—65% din venitul național, în timp ce majoritatea covârșitoare a populației, respectiv circa 90% din întreaga populație, primea doar 35—40% din venitul național²². Partea din venitul național care revenea clasei muncitoare și țăranimii muncitoare se micșora de la un an la altul pe calea reducerii salariilor, a scăderii veniturilor țăranimii, a fiscalității excesive, a creșterii șomajului și a ridicării prețurilor produselor de larg consum.

În România burghezo-moșierească, la fel ca în toate țările unde domină capitalul monopolist, în urma acțiunii legii generale a acumulării capitaliste, s-au acumulat bogății uriașe la un pol al societății, în rîndurile claselor exploatoare, concomitent cu creșterea exploatării și mizeriei la celălalt pol, în rîndul păturilor largi de oameni ai muncii.

Demonstrarea acestui proces cu date statistice întîmpină dificultăți din cauza inexactității statisticilor burgheze, a lipsei unei metode unitare de calcul, a ignorării realității etc. Literatura economică burgheză dă adesea pentru aceleași fenomene și aceleași perioade date statistice deosebite, diferențele fiind uneori foarte mari. Cu toate că sînt lipsite de caracter obiectiv, statisticile burgheze exprimă totuși clar două tendințe diametral opuse: una de creștere vertiginoasă a profiturilor capitaliștilor și alta de pauperizare a maselor muncitoare.

Istoria capitalismului monopolist din România confirmă acțiunea legii profitului ridicat. După primul război mondial tendința de creștere a

²¹ *Raportul de activitate al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român la Congresul al II-lea al Partidului*, E.S.P.L.P., 1956, p. 65.

²² D. Grindea, *Despre venitul național în capitalism*, Ed. științifică, 1956, p. 249.

profiturilor apare din ce în ce mai puternică. Profitul capitaliștilor autohtoni și străini, înregistrat de înseși statisticile burgheze, a atins procente deosebit de mari și a marcat o linie ascendentă²³.

Caracteristic pentru profiturile capitaliștilor a fost ritmul rapid de creștere a acestora. În decurs de numai 6 ani (1933—1939) profitul net al întreprinderilor industriale (societăți anonime) a crescut de peste 3,5 ori, după cum rezultă din datele tabelului de mai jos:²⁴

Anii	Numărul societăților anonime	Beneficiul net	
		Sume absolute (mii lei)	Dinamica în % față de 1933
1933	1.079	1.521.320	100,0
1934	1.136	1.834.564	120,6
1935	1.214	2.465.480	162,1
1936	1.038	3.282.304	215,8
1937	1.145	4.683.629	307,9
1938	1.160	4.566.089	300,0
1939	941	5.571.547	366,2

Datele cuprinse în tabel arată numai profiturile mărturisite, cuprinse în bilanțurile publicate ale societăților anonime. În afară de acestea, un volum important de profituri era camuflat sub forma rezervelor latente invizibile și sustrase astfel de la impunerea fiscală, sau era distribuit sub forma acțiunilor gratuite și măririi capitalului.

Concentrarea și centralizarea capitalului a fost însoțită de creșterea uriașă a profiturilor încasate de către un număr restrâns de mari exploatare. Prelucrând o serie de bilanțuri publicate de societățile anonime, *Lupta de clasă*, organul teoretic al P.C.R., editat ilegal, a prezentat în numărul său din decembrie 1938 următorul tabel privind repartitia profiturilor obținute de aceste societăți în 1937²⁵.

²³ Contabilitatea capitaliștilor cît și statisticile burgheze camuflau o mare parte din profiturile enorme prin: crearea de posturi multiple pentru evidența fondurilor (fondul de rezervă, fondul de amortizare etc.), înregistrarea de sume diverse reprezentînd datorii și dobînzii fictive, umflarea cheltuielilor generale, contabilizarea mărfurilor la prețuri inferioare celor curente, mai ales la mărfuri exportate, distribuirea de acțiuni, transferul de onorarii etc. Bilanțurile erau astfel falsificate în cel mai înalt grad, lucru recunoscut pînă și de unii economiști burghezi. De exemplu V. N. Madgearu în cartea sa *Evoluția economiei românești după războiul mondial*, apărută la București în 1940, scria următoarele: „tendința de evaziune fiscală este atît de însemnată, încît aprecierea rezultatelor financiare ale întreprinderilor industriale exclusiv în funcțiune de cifra beneficiului net din bilanțurile anuale publicate ar duce la concluziuni greșite” (p. 156).

²⁴ *Statistica societăților anonime din România*, vol. XXII, 1940, p. 57.

²⁵ *Lupta de clasă*, nr. 5 din decembrie 1938, p. 27.

Beneficii	Societăți		Capital social		Capitalul mediu în milioane lei	Suma totală a beneficiilor		Beneficiul mediu (% față de capitalul social)
	Numărul	% din numărul total	Milioane lei	% din suma totală		Milioane lei	% din suma totală	
pînă la 7%	266	52	12.787	37	48	339	7	2,7
de la 7-10%	59	11	6.519	18	11	497	10	7,6
de la 10-20%	133	26	8.901	26	66	1.122	22	12,6
de la 20% în sus	56	11	6.665	19	119	3.125	61	46,9
Total	514	100	34.872	100	—	5.083	100	—

Datele cuprinse în tabel dovedesc — sublinia *Lupta de clasă* — „că afirmațiile noastre, că capitalul românesc lucrează cu profituri coloniale nu sînt fraze goale, ci sînt bazate pe fapte indiscutabile, concrete. Împărțirea beneficiilor arată că numai 11% din societățile, cu capitalul cel mai mare, însumează 61% din totalul beneficiilor; societățile mari împreună cu cele mai mari însumează 83% din totalul beneficiilor”²⁶.

Privind înseși datele publicate de presa economică burgheză, rezultă că unele întreprinderi storceau profituri și mai mari. Ziarul *Excelsior* publica în 1938 rata profiturilor (profitul raportat la capitalul social) obținute de unele societăți anonime în anul 1937²⁷. Astfel: „Astra Română” — 42,49%; „Româno-Americana” — 42,66%; „Drajna” (forestieră) — 47,30%; Fabrica de hîrtie Zărnești (Brașov) — 48,53%; S.A.R. de transporturi internaționale — 50,50%; Societatea anonimă de gaz aerian (Galați) — 57,50%; S.A.R. de telefoane (București) — 88,98%. și societatea „Chibriturile” (București) — 214%.

Profituri enorme au obținut și băncile monopoliste. Din bilanțurile publicate în decembrie 1936 de 39 mari bănci rezultă că acestea au realizat în total — la un capital social de 3.619 milioane lei — profituri în sumă de 1.390 milioane lei sau în procente de 38,4%. În decembrie 1938, numai 19 bănci mari care dețineau un capital social de 2.675 milioane lei, adică în medie cîte 140 milioane lei de fiecare, au realizat un profit total de 1.462 milioane lei. Acest profit raportat la totalul capitalului social dă o rată a profitului de 54,6%²⁸.

O puternică polarizare a veniturilor s-a înfăptuit și în domeniul agriculturii între cele două războaie mondiale. Astfel, de exemplu în 1927, deci după ce avusese loc în România o reformă agrară — după datele unui economist burghez — 95% din proprietarii de pămînt dețineau aproximativ 60% din venitul impozabil în agricultură, iar 50% din proprietari dețineau 40% din venitul impozabil²⁹. Ținînd seamă de faptul că, pentru a plăti impozite mai puține, moșierii mari, arendașii și chiburii declarau venituri mult mai mici decît cele reale, ajungînd astfel să plătească la hectar un impozit mult mai mic decît țăranii cu pînă la 5 ha, rezultă că partea moșierilor și a celorlalți exploatare de la sate din veniturile agricole trecea de 40%. Trebuie menționat și faptul că statul burghezo-moșieresc acorda însemnate „prime de export” moșierilor, marilor arendași și monopolurilor din agricultură. Din impozitele care apăsau pe umerii muncitorilor și țăranilor muncitori, în decurs de numai 7 ani (1931—1937) statul a achitat sub forma de „primă de export” pentru valorificarea recoltei de grîu 2.041 milioane lei³⁰.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Excelsior*, din 28 mai, 4 și 11 iunie și 2 iulie 1938.

²⁸ Gh. Surpat, *Pauperizarea clasei muncitoare din România burghezo-moșierescă*, Ed. științifică, București, 1962, p. 63. (Calculat după datele publicate de *Bulletin d'Information et Documentation de la Banque Nationale de Roumanie*, nr. 8 din august 1937, p. 530—531 și nr. 6 din iunie 1939, p. 388—389.)

²⁹ G. D. Creangă, *Veniturile și averea României mari*, București, 1927, p. 12—14.

³⁰ *Independența economică*, nr. 4—6 din 1938, p. 43.

Profiturile capitaliste au sporit și mai mult în anii războiului hitlerist. Războiul a fost pentru monopoluri un prilej de afaceri veroase. Astfel, societatea petrolieră „Româno-Americana” a realizat în perioada 1941—1943 — conform bilanțului publicat — un profit net de 1.315 milioane lei și și-a sporit capitalul de la 900 milioane lei, cât era în 1939, la 1.500 milioane lei în 1943, iar rezervele au crescut în aceeași perioadă de la 1.147 milioane lei la 2.382 milioane lei³¹. Societatea „Astra-Română” a obținut în aceeași perioadă un profit net de 888 milioane lei, iar capitalul său a crescut de la 2 miliarde lei în 1939 la 2,6 miliarde lei în 1943³². Bilanțurile încheiate pe exercițiul 1942/1943 de 98 societăți anonime din industria metalurgică, care dețineau un capital de 8.125,4 milioane lei, arată că rezervele și profiturile acestor societăți se cifrau la 5.244,6 milioane lei și reprezentau 64,5% din capitalul lor social³³. La fel, 75 societăți anonime din industria petrolului, cu un capital de 11.866,3 milioane lei, indicau în bilanțurile pe 1942 rezerve de 13.251,8 milioane lei și profituri nete de 1.558,3 milioane lei. Profiturile și rezervele acestor societăți luate la un loc depășeau, după cum se vede, capitalul lor³⁴.

Marile bănci monopoliste au realizat de asemenea — de pe urma creditării industriei de armament, a operațiilor de aprovizionare a armatei etc. — profituri gigantice în timpul războiului hitlerist. Conform bilanțurilor publicate, sumele realizate de marile bănci sub formă de dobânzi și profituri au crescut din iunie 1940 până în decembrie 1943 de peste 5 ori, și anume de la 978 milioane lei la 4.992 milioane lei, iar fondurile lor de rezervă și diverse alte fonduri au sporit în aceeași perioadă de la 1.425 milioane lei la 3.041 milioane lei³⁵.

Așadar, capitalul monopolist autohton și străin a realizat în România burghezo-moșierească în general o rată a profitului de 50—80%, iar în unele ramuri industriale chiar de 100%, ceea ce înseamnă că profiturile obținute în țara noastră purtau amprenta profiturilor coloniale.

Odată cu acumularea profiturilor uriașe ale capitaliștilor, se intensifica neîncetat exploatarea maselor muncitoare. Acțiunea legii absolute, generale a acumulării capitaliste a avut ca rezultat inevitabil pauperizarea oamenilor muncii în România burghezo-moșierească. Procesul pauperizării se manifesta atît sub forma pauperizării relative, cît și sub forma pauperizării absolute.

Pauperizarea relativă a maselor muncitoare, adică scăderea părții din venitul național care revenea marei majorități a populației, a avut un caracter permanent în România burghezo-moșierească. Aceasta reiese clar din însăși evoluția ratei plusvalorii, care indică mărirea părții însușite de capitaliști din valoarea nou creată și scăderea părții primite de clasa muncitoare. Între cele două războaie mondiale, rata plusvalorii calculată pe baza datelor oficiale a crescut continuu, fapt ce se poate constata din datele tabelului următor³⁶.

³¹ Gh. Ravaș, *Din istoria petrolului românesc*, ed. II, București, 1957, p. 277.

³² N. N. Constantinescu, V. Axenciuc, *Capitalismul monopolist în România*, Ed. politică, București, 1962, p. 266.

³³ *Economia Română*, XXVI, nr. 1—3, ianuarie-martie 1944, p. 86; cf. Gh. Surpat, *op. cit.*, p. 65.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Bulletin d'Information et de Documentation de la Banque Nationale de Roumanie*, nr. 7—12 din 1944, p. 224—225.

³⁶ Gh. Surpat, *op. cit.*, p. 39. (Calculat după *Anuarul statistic al României 1939 și 1940*, p. 478 și *Comunicări statistice*, nr. 8 din 15 mai 1945, p. 6.)

*Rata medie anuală a plusvalorii în marea industrie prelucrătoare în perioada
1928—1942 (în procente)*

1928	1937	1940	1942
174	185	230	270

Procentele tabelului, cu toate că nici pe departe nu reflectă realitatea — ele fiind calculate cu ajutorul datelor statistice burgheze, luându-se ca bază prețurile cu ridicata și nu cele de vânzare, cu amănuntul ale produselor industriale — arată totuși un grad înalt de exploatare a clasei muncitoare din România. În perioada războiului hitlerist, gradul de exploatare a maselor muncitoare s-a accentuat, rata plusvalorii a crescut de la 230% în anul 1940 la 270% în anul 1942, iar în unele ramuri industriale și mai mult. Astfel în industria alimentară rata plusvalorii ajunsese să fie de peste 1.500%, iar în industria textilă de aproape 1.000% (anul 1942).

Pe măsura acumulării bogăției în mâinile exploatareților — și ca rezultat al acestui proces —, pauperizarea relativă s-a adâncit, crescând prăpastia socială dintre clasele exploatare și masele muncitoare. Datele statistice ne arată că paralel cu creșterea părții din valoarea nou creată pe care și-o însușeau capitaliștii sub formă de plusvaloare, se micșora partea ce revenea clasei muncitoare sub formă de salarii. Iată indicatorii (în procente) privind ponderea plusvalorii și a salariilor în valoarea nou creată din marea industrie prelucrătoare pentru perioada 1927—1942³⁷.

Anii	1927	1929	1937	1939	1942
Valoarea nou creată	100	100	100	100	100
Plusvaloarea	60	61	65	66	73
Salariile	40	39	35	34	27

Indicatorii cuprinși în acest tabel, calculați pe baza datelor statistice burgheze, cu toate că sînt departe de a reda realitatea³⁸, ne arată că, în timp ce ponderea plusvalorii în totalul valorii nou create a crescut de la 60% în 1927 la 73% în 1942, ponderea fondului de salarii a scăzut în aceeași perioadă de la 40% la 27%. Clasa muncitoare, createare a tuturor bunurilor, a primit deci mereu tot mai puțin din valoarea nou creată în comparație cu clasa capitalistă. Aceasta înseamnă că pauperizarea relativă a maselor muncitoare în România burghezo-moșierească s-a adâncit din ce în ce mai mult.

³⁷ *Ibidem*, p. 70.

³⁸ Datele statistice burgheze referitoare la profiturile încasate de capitaliști sînt în mare măsură falsificate și în același timp incomplete. De asemenea în fondul de salarii sînt incluse — din cauza evitării conștiente de statistica burgheză a prezentării salariilor muncitorilor, care ar arăta caracterul exploatare al regimului burghezo-moșieresc — și salariile personalului tehnico-administrativ și de conducere. În ceea ce privește ponderea fondului de salarii în valoarea nou creată, trebuie precizat totodată și faptul că în perioada cuprinsă în tabel (1927—1942) a sporit numărul salariaților, iar salariul relativ nu s-a menținut la același nivel, ci a scăzut.

Pauperizarea maselor muncitoare a avut și un caracter absolut, manifestându-se în scăderea nivelului lor de trai. Nivelul de trai în orînduirea burghezo-moșierească a fost determinat de totalitatea condițiilor de existență și de muncă: de nivelul salariului real, proporțiile șomajului, durata zilei de muncă și gradul de intensitate a muncii, condițiile de protecție a muncii, condițiile de locuit, sistemul de impozite, situația asistenței medicale, situația învățămîntului și nivelul cultural al maselor muncitoare, legislația muncii etc.

Dintre aceste condiții de muncă și de trai ne vom referi numai la cîteva, în literatura de specialitate ele fiind temeinic analizate³⁹.

Unul dintre indicii esențiali care caracterizează nivelul de trai al maselor muncitoare îl constituie salariul real, respectiv prețul forței de muncă în raport cu prețul mărfurilor. În România burghezo-moșierească în general, iar în preajma revoluției populare în special, una din trăsăturile vieții sociale a fost rămînerea salariului nominal cu mult în urma creșterii vertiginoase a prețurilor produselor de consum individual.

Calculînd salariul real pe baza datelor statisticii burgheze, obținem următoarea dinamică a acestuia pe perioada 1933—1942⁴⁰:

1933 = 100

Anii	Indicele salariului nominal	Indicele costului vieții	Indicele salariului real
1934	97,8	89,9	108,0
1936	99,0	102,3	96,7
1938	106,3	113,9	93,2
1940	128,5	161,0	79,0
1942	212,5	360,2	58,9

Din datele tabelului rezultă că ritmul de creștere a costului vieții a fost în perioada 1934—1942 cu mult superior (89,9—360,2%) ritmului de creștere a salariului nominal (97,8—212,5%), disproporție al cărei rezultat a fost scăderea necontenită a salariului real (108,0—58,9%).

Indicele salariului real calculat pe baza datelor statisticii burgheze trebuie privit numai ca o ilustrare cu totul generală a scăderii salariului real al maselor muncitoare. Această apreciere se impune din următoarele considerente:

a) În calculul acestui indice au fost incluse și „salariile” personalului de conducere al întreprinderilor capitaliste;

³⁹ Vezi în această privință: Gh. Surpat, *Pauperizarea clasei muncitoare din România burghezo-moșierească*, 1962; N. N. Constantinescu, V. Axenciuc, *Capitalismul monopolist în România*, București, 1962; N. N. Constantinescu, Tudor Paul, *Agravarea situației clasei muncitoare (1941 — august 1944)*, în *Din istoria contemporană a României. Culegere de studii*, Ed. științifică, 1965; Costin Murgescu, *Reforma agrară din 1945*, București, 1956 etc.

⁴⁰ *Aspecte ale dezvoltării capitalismului monopolist în România*, București, 1957, p. 106.

b) Acest indice, necuprinzînd categoriile de salariați cu salarii scăzute, camuflează salariile foarte scăzute ale muncitorilor necalificați, care aveau o pondere mare în numărul total al muncitorilor⁴¹;

c) Statistica burgheză nu a luat în considerare pe salariații care nu aveau un serviciu permanent și nici faptul că o parte din muncitori erau șomeri în diferite perioade, sau lucrau numai un timp redus din cauza restrîngerii activității unor întreprinderi.

d) Indicele salariului real a fost calculat pe baza salariului nominal. Ori — după cum se știe — muncitorilor li se făceau o serie de rețineri din salariul brut, reprezentînd: impozite, asigurări sociale, cotizații, diverse amenzi, taxe și alte rețineri⁴².

⁴¹ În România burghezo-moșierească capitaliștii foloseau pe larg sistemul discriminărilor pentru a reduce salariul muncitorilor. Salariile femeilor și copiilor, care prestau o muncă egală cu cea a bărbaților, reprezentau abia 50% din salariile acestora. Din cauza înapoierii tehnico-economice, în țară exista un număr mare de muncitori necalificați pe care capitaliștii îi încadrau cu un salariu minim. În anul 1935, 72% din muncitoarele ocupate în industria textilă erau considerate ca necalificate. În industria alimentară aproape 80% din muncitori erau socotiți fără calificare (vezi *Enciclopedia României*, vol. III, p. 825 și 898).

⁴² Ca o ilustrare a situației maselor muncitoare din punct de vedere al salarizării, reproducem cîteva cazuri concludente — luate la întîmplare —, cazuri care însă nu au fost întîmplătoare, ci au un caracter general. Iată de pildă salariul muncitorului Martin Haring, miner la Societatea Petroșeni, în lunile octombrie și noiembrie 1943:

	octombrie	noiembrie
1. Salariul de bază lei	13.996	14.786
2. Total cîștig lunar lei	13.996	16.832*
3. Total rețineri (25 feluri) lei	13.556	16.712
4. Suma primită l.	440	120

* (Se adaugă costul transportului încasat în luna octombrie și restituit în luna noiembrie, lei 960).

„La minele Petroșeni — se arată într-un referat al Direcțiunii Generale a Poliției către Marele Stat Major și Ministerul Economiei Naționale din martie 1944 — se menține aceeași situație, se fac rețineri mari și nu s-au majorat salariile“ (Arhiva C.C. al P.C.R., dos. 846, Fond. nr. 5, filele 00215 și 00441).

La Brașov, dintr-un calcul făcut reiese că în luna decembrie 1943, unui lucrător îi era absolut necesar pentru chirie, hrană, îmbrăcăminte etc. un salariu de cel puțin 15.000 lei lunar, în timp ce în realitate el primea 9000—10.000 lei pe lună. Chiar organele siguranței recunoșteau că „din cele cunoscute de noi rezultă că nemulțumirile lucrătorilor sînt destul de juste“. (Arh. St. Brașov, Legiunea de Jandarmi Brașov, dos. 430/1943 fila 294; cf. *RevArh*, nr. 1 din 1964, p. 60).

La fabrica „Matern“ din București plata salariilor făcîndu-se săptămînal, iar reținerile pentru luna întreagă la sfîrșitul săptămîinii respective, cea mai mare parte a lucrătoarelor nu primeau nici un ban, ba mai rămîneau și datoare. Iată un plic de plată (26 iunie — 2 iulie 1944):

I. Cîștig săptămînal lei 2186 (lunar aproximativ lei 9000)

II. Rețineri:

1. Casa Centrală	1155
2. T.B.C.	70
3. Fond construcții	5
4. Impozit salarii	1222
5. Lemne	800
6. Rețineri provizorii	1303
Total	4.555

Astfel lucrătorea careia îi aparținea acest plic de plată a mai rămas datoare fabricii cu suma de lei 2369 (*România Liberă*, nr. 9 din 10 august 1944).

e) În timpul regimului burghezo-moșieresc bugetul de stat a fost folosit ca instrument principal de jefuire a maselor muncitoare și de redistribuire a venitului național în favoarea moșierilor și a capitaliștilor. O parte tot mai mare din veniturile oamenilor muncii erau stoarse prin impozite directe și indirecte, ceea ce a contribuit mult la scăderea salariului real⁴³.

Din tabelul de mai sus nu rezultă creșterea costului vieții în anii cei mai grei (1943—1944) ai războiului hitlerist. În perioada criminalului război hitlerist, nedorit și urit de poporul român, salariul real al maselor muncitoare a scăzut considerabil din cauza inflației care a provocat o creștere extraordinară a prețurilor, precum și din cauza fiscalității excesive și a împrumuturilor forțate. Puterea de cumpărare — așa cum rezultă din raportarea indicelui salariului nominal la indicele costului vieții — reprezenta în august 1944 numai 19,7% din puterea de cumpărare a salariilor în luna august 1939⁴⁴. Cîrdășia dictaturii militarofasciste cu Germania hitleristă, criminalul război hitlerist au avut ca efect istovirea și degradarea economiei țării⁴⁵.

Acoperirea uriașelor cheltuieli de război a fost făcută pe calea agravării fiscalității care îi apăsa pe oamenii muncii. În perioada războiului, impozitul pe salarii a adus bugetului statului o sumă cu mult mai mare decît impozitele încasate de la industriași și comercianți. În perioada 1940/1941 — 1943/1944 încasările efectuate pe salarii s-au ridicat la suma de 35.409 miliarde de lei, pe cînd încasările asupra veniturilor industriale și comerciale numai la 17.830 miliarde de lei⁴⁶.

Impozitele indirecte, care loveau în esență tot în masele muncitoare, au crescut, de asemenea, vertiginos. Astfel, taxele de consumație au sporit de la 5.267 milioane de lei în 1940/1941 la 19.670 milioane de lei în 1943/1944⁴⁷. Statul dictaturii militarofasciste a căutat să arunce povara războiului hitlerist și asupra generațiilor viitoare de oameni ai muncii, lansînd împrumuturi interne, în mare parte forțate, în sumă de 30.677 milioane lei⁴⁸.

Ca urmare a împingerii țării în prăpastia războiului antisovietic, cantitatea de bani de hîrtie aflată în circulație a crescut extraordinar. Astfel, în totală disproporție cu stocul de aur al B.N.R. și cu mărfurile aflate în circulație, cantitatea de bilete puse în circulație de Banca națională a sporit de la 64.349 milioane de lei la 31

⁴³ În perioada 1922/1923—1943/1944, impozitele directe au crescut de la aproape 1,2 miliard lei la 32,1 miliarde lei, adică de 29 ori, iar impozitele indirecte de la 7,3 miliarde lei la 98,3 miliarde lei, adică de 13,5 ori. Următoarele date redau tendința continuă de aruncare a unor cît mai grele poveri fiscale pe spinarea oamenilor muncii: în timp ce impozitele încasate de la industriași și comercianți au crescut de la 642 milioane lei în 1922/1923 la 3,8 miliarde lei în 1942/1943, adică de circa 6 ori, impozitele pe salarii s-au mărit în perioada 1922—1944 de la 330 milioane lei la 15,3 miliarde lei, adică peste 46 ori. După unele calcule, masele muncitoare erau jefuite pe calea impozitelor indirecte de 1/3 din veniturile lor (vezi V. Maevschi, *Contribuții la istoria finanțelor publice ale României 1914—1944*, Ed. științifică, 1957, anexele II—VI).

⁴⁴ *Scînteia*, nr. 2 din 22 septembrie 1944.

⁴⁵ Pagubele cauzate economiei românești de pe urma subjugării țării de către Germania hitleristă s-au ridicat la suma de 10.000 miliarde lei (cursul 1945), ceea ce echivala cu bugetul țării pe mai bine de 12 ani (Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. IV, 1956, p. 39). Ca urmare, venitul național al României se redusese la aproape jumătate față de cît era în 1938 (*Expunerea de motive la bugetul general al statului pe exercițiul 1946—1947*, p. 13).

⁴⁶ Vezi *Expunerea de motive la bugetul general al statului pe exercițiul 1944/45*, p. 135, 136, 144; cf. *Din istoria contemporană a României*, Ed. științifică, 1965 p. 106.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ A. Vijoli, *Sistemul bănesc în slujba claselor exploatare*, Ed. științifică 1958, p. 312.

decembrie 1940, la 228.392 milioane de lei în august 1944, fapt care a însemnat o agravare deosebită a inflației, o dezorganizare completă a circulației monetare⁴⁹.

În timp ce inflația era în plină desfășurare, situația din ce în ce mai grea a maselor muncitoare era agravată și de ridicarea în ritm accelerat a prețurilor bursei negre. Prețurile stabilite de stat în anii războiului au devenit iluzorii, deoarece, din cauza lipsei de mărfuri, nu se putea cumpăra nimic la prețul oficial. În tabelul următor, ilustrăm decalajul dintre prețurile oficiale și cele reale⁵⁰.

Indexul prețurilor de detaliu

Data	Alimente		Combustibil	
	oficial	real	oficial	real
septembrie 1939	100,0	100,0	100,0	100,0
1 septembrie 1944	799,2	1303,7	604,0	1005,8

După cum reiese din tabel, la 1 septembrie 1944, față de luna septembrie 1939, alimentele erau de 8 ori, combustibilul de 6 ori mai scumpe considerînd prețul oficial și de 13, respectiv de 10 ori mai scumpe considerînd prețul real. Diferența între prețul oficial și cel real, în ambele cazuri, este de aproape 70%.

În perioada celui de al doilea război mondial, datorită scăderii producției destinate scopurilor civile, ridicării prețurilor, precum și datorită faptelor mai sus enumerate, situația materială a maselor muncitoare era deosebit de grea, puterea lor de cumpărare scăzînd de peste 5 ori față de 1939, ceea ce rezultă și din tabelul următor:

Nr. crt.	Indicele	aug. 1939	dec. 1941	dec. 1942	dec. 1943	aug. 1944
1	Salariului	100,0	168,5	212,4	275,5	275,5
2	Prețurilor	100,0	412,1	712,1	1 085,3	1.392,8
3	Puterii de cumpărare	100,0	40,8	29,8	25,3	19,7

Așadar, în perioada august 1939—august 1944 salariile au crescut cu mai puțin de 3 ori, pe cînd prețurile au crescut cu aproape 14 ori, avînd ca urmare scăderea substanțială a salariului real, care în august 1944 reprezenta numai a cincea parte a salariului real din august 1939, denotînd o scădere catastrofală a nivelului de trai al salariaților.

În aceste condiții, în care capacitatea de cumpărare a salariilor ajunsese extrem de mică, iar protestele și lupta maselor muncitoare luaseră amploare, regimul dictaturii militaro-fasciste a admis o oarecare sporire a salariilor nominale, dar și aceasta foarte mică. Fixarea salariilor se făcea succesiv și la mari intervale în diverse sectoare de activitate industrială, astfel încît, în timp ce în multe sectoare muncitorii primeau salarii oarecum adaptate la costul vieții, în alte sectoare ei primeau tot vechile salarii, stabilite cu un an sau chiar mai mult timp în urmă.

⁴⁹ *Banque Nationale de Roumanie — Bulletin d'Information et de Documentation*, nr. 1 din 1945, p. 19; cf. *Istoria contemporană a României*, p. 107.

⁵⁰ *Scînteia*, nr. 100 din 2 ianuarie 1945, p. 1.

De la sfârșitul anului 1942, salariile lucrătorilor din întreprinderile industriale se fixau de către Comisariatul general al prețurilor din Ministerul Economiei Naționale. Aceste salarii au variat după regiuni și după natura întreprinderilor. Prima decizie de salarizare, pentru industria metalurgică, a apărut în toamna anului 1942 și pînă în martie 1944 a mai fost revizuită numai de două ori (în aprilie 1943 și ianuarie 1944). În industria textilă salariile se plăteau pe baza deciziei din 5 noiembrie 1943, iar Atelierele C.F.R. aveau salarii stabilite pentru toată țara, pe meserii, vechime și specialitate, fiind publicate în *Monitorul Oficial* nr. 122 din 29 mai 1942. În luna martie 1944 mai existau încă unele compartimente industriale pentru care n-au apărut decizii de stabilire a salariilor, astfel: fabricile de spirt, de pălării etc.⁵¹.

Este de remarcat faptul că în perioada războiului, în unele întreprinderi aceste salarii mici se plăteau cu o întârziere de 2—3 și chiar 4 luni⁵².

Concluzia clară ce se desprinde din cele arătate pînă acum este aceea că în perioada dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist salariul real a cunoscut o agravare extraordinară, care demonstra existența unui proces accelerat de pauperizare a maselor muncitoare.

Un alt factor permanent de înrăutățire a condițiilor de viață a maselor muncitoare îl constituia suprapopulația relativă, șomajul. Șomajul cronic a înregistrat între cele două războaie mondiale proporții mari, comparativ cu numărul muncitorilor ocupați în procesul de producție, fapt care a influențat direct scăderea nivelului de trai al maselor muncitoare. O amploare mare a cunoscut șomajul în perioada crizei economice mondiale din 1929—1933, cînd numărul șomerilor a depășit cifra de 300.000 de persoane⁵³. Deși în perioada următoare șomajul a înregistrat o anumită scădere, el a continuat să existe. În anul 1935 — după ziarul *Aurora* — numărul total al șomerilor industriali se ridica la peste 200.000 de oameni⁵⁴. „Șomajul, cu toată înviorarea industriei grele legată de pregătirea de război — se sublinia în Rezoluția Plenarei a V-a a C.C. al P.C.R. din august 1936 — continuă să cuprindă mase mari de muncitori și funcționari. Zeci de mii de fii și fiice ai muncitorilor și funcționarilor săraci sînt pe drumuri și fără nici o perspectivă să fie atrași în procesul de producție”⁵⁵.

Pe lângă șomajul total, situația maselor muncitoare era agravată și de șomajul parțial, care n-a fost însă de loc înregistrat de statistica burgheză. În perioada celui de al doilea război mondial o serie de întreprinderi și-au redus sau chiar încetat activitatea din următoarele motive: a) lipsă de materii prime; b) lipsa de mijloace de transport; c) avarii

⁵¹ Arhiva C.C. al P.C.R., dos. 846, Fond nr. 5, filele 00425—426.

⁵² Muncitorii de la uzinele de fier Hunedoara, de exemplu, și-au primit salariile pentru luna decembrie 1943, numai la 4 martie 1944. Asemenea situație a existat la o serie de întreprinderi: Exploatarea forestieră Grădiștea de Munte — Orăștie, Uzinele Baia Nouă din județul Severin, C.A.M. (evacuat la Ocnele Mari) etc. (Arh. C.C. al P.C.R., dos. 846, Fond nr. 5, fila 00469 și dos. 854, Fond nr. 5, fila 156).

⁵³ *Documente din istoria Partidului Comunist din România, 1929—1933*, vol. III, E.S.P.L.P., 1956, p. 109.

⁵⁴ *Aurora*, nr. 86 din 22 iunie 1935, p. 3.

⁵⁵ *Documente din istoria P.C.R. 1934—1937*, E.S.P.L.P., 1957, p. 463.

parțiale în urma bombardamentelor etc.⁵⁶ Această situație a contribuit la îngroșarea rândurilor șomerilor, provocând mizerie și disperare în masele celor rămași fără muncă.

Pauperizarea absolută a maselor muncitoare s-a adâncit și datorită condițiilor insuportabile de muncă, lipsei aproape totale a măsurilor de protecție a muncii, în sfârșit — în anii dictaturii militare-fasciste și ai războiului hitlerist — muncii forțate și militarizării întreprinderilor. În numeroase ramuri ziua de muncă era de 10—14 și chiar 16 ore⁵⁷. În condițiile în care capitaliștii nu mai puteau prelungi la nesfârșit ziua de lucru, au mărit exploatarea prin intensificarea muncii, aplicându-se metodele de

⁵⁶ Pînă la data de 1 mai 1944, cu aprobarea Ministerului Economiei Naționale, următoarele întreprinderi textile au încetat lucrul: Țesătoria „Bucur”; Industria Pinzei; „Cerchez”; „Fuiorul”; „Progresul”; „Imprintext”; în luna mai următoarele fabrici au redus orele de lucru: Fabrica „Amereo”; Fabrica „Nistriană”; Fabrica „Mătasea Românească”; Societatea de gazmetan; Întreprinderile Metalurgice; Uzinele de Modelat și Emailat din Mediaș; s-au efectuat concedieri ilegale (fără plata preavizului legal și a concediului de odihnă) la: Societatea Filatura Bum-bacului; Uzinele „Lemaître”; Fabrica de hîrtie Letea din Bacău; Uzinele de plumb din Rușchița; Uzinele Metalurgice Grivița (distruse de bombardament) au concediat pe toți muncitorii (neplătindu-le nici salariile pe lunile martie și aprilie 1944); lucrul a fost încetat complet la: Fabrica de sticlă Titan, Minele de cărbuni „Baia-Nouă” Severin; Fabrica de geamuri Scăeni; Rafinăria Prahova din Calea Griviței (București) etc. În luna iulie concedieri masive s-au făcut în zonele Buștenari și Telega-Prahova, unde un număr de 52 întreprinderi petrolifere și-au încetat în întregime activitatea (Arh. C.C. al P.C.R., dos. 854, Fond nr. 5, filele 327, 560, 561).

⁵⁷ În martie 1940, printr-un decret lege, Ministerul Muncii a fost autorizat să decidă mărirea numărului orelor de muncă, atunci cînd acest lucru era cerut de Ministerul Economiei Naționale. Prolungirea prevăzută era de două ore peste vechea zi legală de muncă (vezi *Monitorul Oficial*, partea I, nr. 54 din 4 martie 1940, p. 1048). Astfel ziua de muncă legală în întreprinderile industriale prelucrătoare sau miniere devenea de 10 ore. În iulie 1940, dictatura regală a dat un alt decret-lege, prin care Ministerul Muncii a fost autorizat să *aprobe prelungirea duratei zilei de muncă peste durata normală de 8 ore pe zi și peste 48 ore pe săptămînă*, precum și introducerea muncii de noapte a femeilor pentru toate întreprinderile industriale, comerciale și de transporturi (vezi *Decret-lege pentru stabilirea regimului muncii în împrejurări excepționale, din 24 iulie 1940*). Cu alte cuvinte, neprecizînd cu cît se poate prelungi ziua de muncă peste opt ore, capitaliștilor li se dădea posibilitatea să prelungească ziua de muncă după cum voiau. După împingerea României în războiul antisovietic, la începutul lunii octombrie 1941, Antonescu a dat un nou *decret-lege asupra regimului muncii în timp de război* (vezi *Monitorul Oficial*, partea I, nr. 233, din 2 octombrie 1941, p. 5836—5840). Acest decret prevedea în întreprinderile cu trei schimburi zilnic introducerea săptămînii de 56 ore lucrate, adică desființarea repaosului săptămînal. În restul întreprinderilor, decretul stabilea că „durata normală de lucru este de 10 ore pe zi, sau 60 de ore săptămînal”. Decretul dădea dreptul comandanților militari din întreprinderile militarizate, îndrumătorilor militari, directorilor întreprinderilor militare și inspectorilor de muncă să acorde pe timp de trei luni autorizația de depășire a duratei zilei de muncă pînă la 12 ore zilnic, sau 72 de ore săptămînal. Ei aveau dreptul de a dispune să se muncească duminică și sărbătorile legale. Decretul acorda dreptul Subsecretariatului de stat al muncii să prelungească durata muncii peste autorizațiile date de comandanții militari, directorii și inspectorii de muncă, fără să i se indice vreo limită în hotărîrile sale. Decretul lăsa deci stabilirea duratei zilei de muncă la discreția capitaliștilor și a autorităților fasciste.

„raționalizare“ a producției Ford, Taylor, Bedeaux etc. „Raționalizarea capitalistă în România care s-a introdus și se introduce în condițiile unei tehnici cu un nivel scăzut — arăta P.C.R. — s-a făcut printr-o exploatare deosebit de hrăpăreață a puterii de muncă“⁵⁸.

Condițiile grele de muncă, subalimentația, intensificarea muncii erau însoțite de creșterea morbidității și a accidentelor de muncă în rândurile maselor muncitoare. Acestea la rândul lor adânceau și mai mult pauperizarea maselor. O amploare deosebită au luat bolile sociale. Numărul bolnavilor de tuberculoză înregistrați a crescut între 1931—1937 de la 96.100 la 170.000 de oameni⁵⁹. De asemenea, a crescut încontinuu numărul accidentelor de muncă. În industria minieră de exemplu în anul 1929 numărul accidentelor era de 2 ori mai mare decât în anul 1921, incluzând 5,43% din totalul personalului ocupat în această ramură industrială⁶⁰. În industria cărbunelui în 1934 s-au înregistrat 1.937 de accidente care au atins 11,25% din personal, iar cu un an mai târziu (1935) numărul accidentelor s-a ridicat la 2.270, adică la 13,27% din personalul ocupat în această ramură⁶¹. În anul 1938, după datele furnizate numai de 6 inspectorate de muncă (București, Constanța, Craiova, Alba Iulia, Cluj și Timișoara), au avut loc 18.285 de accidente de muncă, din care peste 400 mortale⁶². În perioada dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist nu numai că decretele-legi cu privire la regimul muncii în timp de război nu cuprindeau nici o prevedere referitoare la condițiile sanitare de lucru și securitatea muncii, dar chiar vechile dispoziții antebelice de această natură erau sistematic încălcate de patroni. Războiul, înrăutățind la maximum condițiile de muncă și de trai ale maselor muncitoare, a dus la creșterea accidentelor, a bolilor profesionale, a contribuit la înrăutățirea generală a sănătății muncitorilor și la agravarea pauperizării lor. Condițiile de trai ale maselor muncitoare deveniseră atât de grele, încât chiar într-o ședință a Consiliului de Miniștri din 2 martie 1943 se recunoștea că ele erau „condițiile cele mai mizerabile posibile“⁶³.

Pauperizarea clasei muncitoare s-a împletit cu procesul de proletarianizare a unor mase largi de mici producători și cu procesul sărăcirii majorității intelectualilor și funcționarilor.

Cît privește masele de bază ale țărănimii, ele erau lovite din ce în ce mai greu de pe urma dominației moșierilor și capitalului monopolist. Muncitorii agricoli lucrau la moșieri, arendași și chiaburi pentru salarii mizerabile. În majoritatea cazurilor, ei lucrau un an întreg la „stăpîn“ pentru o hrană de cantitate și calitate cu totul insuficiente, pentru un rînd de îmbrăcăminte și o pereche de opinci, pentru un adăpost în grajduri sau bordeie. În anul 1940 salariile muncitorilor agricoli erau cu aproape 50% mai mici decât cele din 1929, și aceasta în condițiile în care durata zilei de muncă era de 16—18 ore⁶⁴. Nivelul salariilor muncitorilor

⁵⁸ *Documente din istoria P.C.R.*, vol. III, p. 323.

⁵⁹ N. N. Constantinescu, V. Axenciuc, *Capitalismul monopolist în România*, București, 1962, p. 280.

⁶⁰ Datele sînt luate din *Minerul*, nr. 12 din decembrie 1936.

⁶¹ *Anuarul statistic al României 1939 și 1940*, București, 1940, p. 476—477.

⁶² Datele sînt calculate după *Buletinul muncii*, vol. III, septembrie-decembrie 1939, p. 646, 675, 685, 725, 736 și 768; cf. Gh. Surpat, *Pauperizarea clasei muncitoare din România burghezo-moșierească*, p. 182—183.

⁶³ *Lupta de clasă*, nr. 10 din 1956, p. 101.

⁶⁴ N. N. Constantinescu, V. Axenciuc, *op. cit.*, p. 285.

agricoli era atât de scăzut, încît o publicație oficioasă a regimului burghezo-moșieresc, încercînd să le calculeze puterea de cumpărare, a fost nevoită să recunoască imposibilitatea publicării cifrelor deoarece „venitul anual al unei familii muncitoare (bărbat, soție, un copil) s-ar exprima printr-o cifră care n-ar acoperi nici costul alimentelor pentru cea mai precară întreținere a existenței”⁶⁵. Viața țărănimii sărace se deosebea doar puțin de cea a muncitorilor agricoli. Pe petecul lor de pămînt care nu putea nici pe departe să le asigure existența, — țărani săraci munceau din zori și pînă în noapte, munceau la moșieri, arendași și chiaburi, dar nu reușeau niciodată să scape de mizerie. Țărănimea mijlocasă, din cauza slabei productivității a muncii în gospodăriile ei, ca și din cauza exploatării sub diferite forme de către moșieri, arendași, chiaburi, negustori, cămătari etc., în marea ei majoritate ducea o viață grea, avînd o situație precară.

În sistemul exploatării țărănimii muncitoare un loc important îl ocupau formele precapitaliste de exploatare. Faptul că marea majoritate a țăranilor nu aveau de loc pămînt sau nu aveau pămînt suficient spre a asigura întreținerea vieții lor și a familiilor, făcea ca o bună parte a țărănimii să ia pămînt în arendă de la moșieri și chiaburi. În România burghezo-moșierească forma cea mai larg răspîdită a arendei o constituia dijma. Cîteva tipuri de „contracte” între țărani dijmași și moșieri din diferite regiuni ale țării, consemnate în publicații, sînt concludente pentru caracterul barbar, feudal al exploatării țărănimii muncitoare dijmașe de către moșieri și chiaburi⁶⁶. În lumina acestor contracte se poate constata că adeseori, în ajunul și în timpul războiului hitlerist, moșierii și chiaburii sustrăgeau dijmașilor, prin rentă în natură combinată cu rentă în muncă, nu numai întreaga supramuncă, ci deseori chiar și o parte a muncii necesare. Este semnificativ faptul că în cazul în care țăranul dijmaș nu efectua una din obligațiile sale stabilite în „contract” și nici nu putea să plătească sumele prevăzute la aliniatul „sanctiuni”, nu era dijmuît, pierzînd astfel întreaga sa muncă în favoarea moșierului.

Situația materială grea în care se găseau masele de bază ale țărănimii exploatare de moșieri și chiaburi a fost agravată de exploatarea satului de către capitalul monopolist și statul burghezo-moșieresc.

Datoriile imense făcute de țărănime la băncile comerciale aflate în mîna marelui capital și la băncile „populare” aflate în mîinile chiaburilor, dobînzile înrobitoare plătite pentru aceste datorii, „foarfecele” prețurilor și o fiscalitate extrem de grea au contribuit mult la adîncirea pauperizării maselor de bază ale țărănimii.

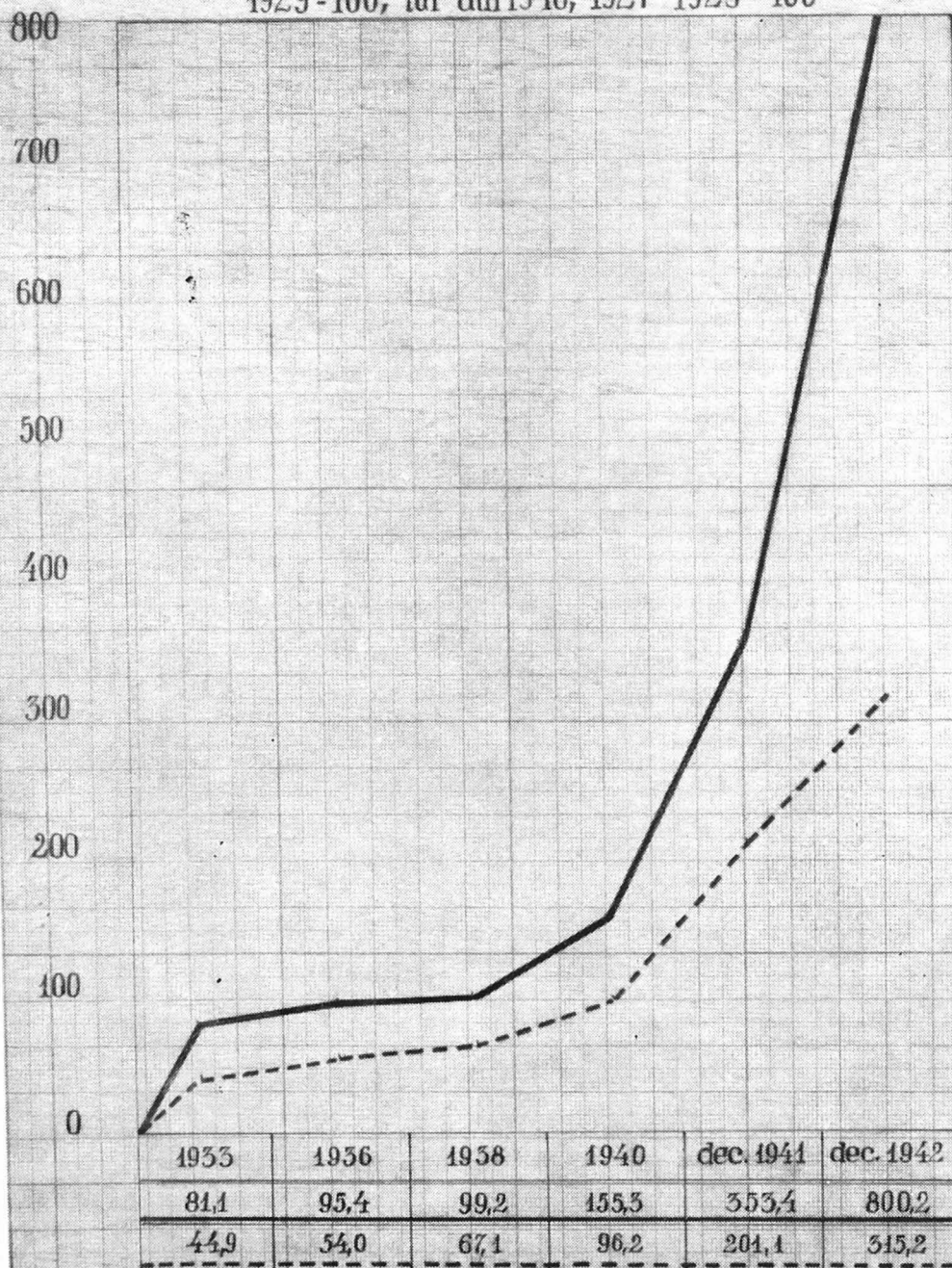
Astfel, 2.474.738 de gospodării ale micilor producători agricoli (64% din total) aveau în 1929 datorii care însumau 37,4 miliarde lei, revenind 15.102 lei datorie pe un debitor, sumă ce reprezenta valoarea producției de grîu de pe un ha, pe aproximativ 5 ani (la prețurile din 1938)⁶⁷. De teama unirii luptelor muncitorești

⁶⁵ *Enciclopedia României*, vol. III, p. 72.

⁶⁶ C. Murgescu, *Reforma agrară din 1945*, București, 1956.

⁶⁷ *Banca Națională a României. Contribuții la problema reorganizării creditului în România*, vol. I, p. 29.

1929=100, iar din 1940, 1927-1929=100

— INDICELE PREȚURILOR PRODUSELOR INDUSTRIALE
 - - - INDICELE PREȚURILOR PRODUSELOR AGRICOLE

și țărănești, guvernul burghezo-moșieresc a adoptat în aprilie și octombrie 1932 două legi de „conversiune” a datoriilor agricole⁶⁸. „Conversiunea” asigura creditorilor garantarea creanțelor lor de către stat și îndatora pe țărani către stat pe timp de 30 de ani.

Prin lege s-a urmărit să se consolideze sumele împrumutate, salvându-se prin garanția statului capitalul bancar, cămătăresc și moșieresc. Plenara C.C. al P.C.R. din iulie 1933 demasca în modul cel mai hotărât esența reacționară, demagogică a legii conversiunii. „Noua lege a conversiunii datoriilor e menită să ușureze acordarea ajutoarelor moșierilor și chiaburilor, să pună milioane de țărani cu pământ puțin și pe cei mijlocași, sub amenințarea exproprierii...”⁶⁹. În perioada imediat următoare, folosind înviorarea cererii de mărfuri a țărănimii, ce a urmat „conversiunii”, burghezia proceda la deschiderea și mai accentuată a „foarfecelor” prețurilor, ceea ce a făcut că pentru una și aceeași cantitate de produse agricole țăranul muncitor să obțină o cantitate din ce în ce mai mică de produse industriale necesare gospodăriei sale.

Dacă raportăm evoluția indicilor de prețuri ale produselor agricole la cei ai prețurilor produselor industriale cumpărate de țărani în perioada 1929—1942, obținem „foarfecele” din graficul anexat⁷⁰.

După cum reiese din grafic, în decembrie 1942 puterea de cumpărare a țăranilor a scăzut cu 60,6% față de anul 1929. Într-o broșură editată în 1938, după ce fusese înscăunată dictatura regală, P.C.R. arăta pe bună dreptate: „Scăderea continuă a prețurilor produselor agricole față de cele industriale reduce din an în an puterea de cumpărare a țărănimii. Lipsa inventarului agricol îl face pe țăran să devină de la prima arătură tributar al bancherului, cămătarului sau moșierului. Țăranii fără pământ sau cu pământ puțin își văd din an în an înrăutățindu-li-se condițiile muncii în dijmă”⁷¹.

⁶⁸ În 1933, în primul număr din *Buletinul trimestrial* al Institutului românesc de conjunctură, luându-se în discuție situația din agricultura țării și referindu-se la legea conversiunii datoriilor agricole, se cita o situație întocmită de Direcția statisticii judiciare din Ministerul Justiției, pe baza rapoartelor înaintate de judecătoria care au primit cereri de conversiune conform legii în vigoare. Situația se prezenta astfel:

Categorii de proprietăți	Numărul gospodăriilor	Suprafața determinată în Ha.	Au introdus cereri pentru conversiune		Suprafața deținută de solicitanți		Totalul datoriilor pe categorii în lei	Datorii directe		Datorii ca girant	
			Nr. solicitanți	%	Ha.	%		lei	%	lei	%
Peste 10 ha.	154.525	4.453.046	16.839	11	887.573	26	14.970.795.549	13.984.030.746	93,4	986.764.790	6,6
Sub 10 ha.	3.864.347	9.654.619	2.474.781	64	5.695.568	58,8	37.376.797.700	32.676.211.791	87	4.700.589.909	13

(Vezi *Buletinul trimestrial* al I.R.C., nr. 1. din 1933, p. 19; cf. N. Marcu, *Aspecte ale problemei agrare în documentele Partidului Comunist din România*, în *Probleme economice*, nr. 3 din 1960, p. 96—97).

⁶⁹ *Documente din istoria Partidului Comunist din România 1929—1933*, E.S.P.L.P., 1956, p. 631.

⁷⁰ Datele sînt extrase din V. Madgearu, *Evoluția economiei românești după războiul mondial*, București, 1940, p. 80, și M. Conștăntinescu, *Politica economică aplicată*, București, 1943, vol. II, p. 347.

⁷¹ Arh. Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., dos. A.b. XXIV—3, inv. 1.097.

Foarfecele dintre prețurile produselor industriale și cele ale produselor agricole nu erau aproape de loc resimțite de marii producători agricoli și de capitalul comercial. Marii producători recuperau pierderile la preț prin intensificarea muncii țărănimii dijmase și a muncitorilor agricoli, a detașamentelor de țărani mobiliizați și a prizonierilor de război, prin sistemul „primelor de export” etc.

La acest jaf nemilos al maselor de bază ale țărănimii trebuie adăugate impozitele apăsătoare, dobânzile cămătărești și pierderile pe care țărănimea le suferea în urma rechizițiilor de vite, căruțe, a mobilizărilor la muncă și în armată, a distrugerii forței de muncă din atâtea gospodării țărănești prin sutele de mii de morți, răniți și invalizi de război.

Fiscalitatea la care era supusă țărănimea muncitoare era ruinătoare. Făcînd suma tuturor impozitelor și taxelor care grevau o gospodărie de 3,5 ha, un cerce-tător burghez era nevoit să recunoască în 1936 că gospodăria țărănească care în genere nu-și acoperea cheltuielile de muncă și materiale prin veniturile realizate „trebuie să contribuie cu cca. 2200 lei anual la acoperirea sarcinilor publice”. „Chiar dacă în gospodăria țărănească — arată autorul — s-ar realiza venitul stabilit prin recensămîntul fiscal de 2222 lei pentru suprafața medie de 3,5 Ha, contribuția fiscală de 2200 lei înghite aproape întregul venit”⁷².

În România burghezo-moșierească, marea majoritate a țărănimii, datorită poli-ticii de credit duse de băncile „populare”, se afla cu totul sub jugul cămătarilor. Creditele de care aveau nevoie țărani muncitori împrumutării sau cu pămînt puțin, fără de care gospodăria lor lipsită de utilaj era sortită unei rapide ruinari economice, au fost îndreptate spre industrie, comerț și în parte afectate chiabu-rii și moșierimii. Astfel, în timp ce industriași, comercianți, moșierii și chiaburii beneficiau de credite cu dobînzi care nu depășeau 8—10%, țărani muncitori erau nevoiți să apeleze la cămătari, cărora le plăteau dobînzi mult mai mari, pentru că în fapt Banca Națională nu acorda împrumuturi micilor agricultori. După un calcul făcut de un cooperador, numai prin diferența dintre dobînda băncilor „popu-lare” și dobînda percepută de cămătarii particulari, țărănimea muncitoare era jefuită anual de cel puțin 800 milioane lei⁷³. Această sumă este însă cu mult infe-rioară celei reale, deoarece ea presupune, la creditele cămătărești, o dobîndă anuală sub 40%, ori în realitate aceste dobînzi erau de cca. 120%⁷⁴.

Din cele arătate pînă acum se desprinde următoarea concluzie: lipsite de pămînt, de utilaje agricole, de vite și de credite, exploatate de moșieri, chiaburi, arendașii capitaliști, negustori, cămătari, capitalul mono-polist și de reprezentantul colectiv al tuturor acestor exploatatori: statul burghezo-moșieresc, masele de bază ale țărănimii erau condamnate la o viață de cumplită mizerie.

Intellectualii „cerșetori în haine negre”, cum erau denumiți cu cinism de presa burgheză, duceau și ei o viață nesigură, plină de greutate și umilințe. Marea masă a funcționarilor particulari era formată din funcționari inferiori, a căror salarizare și condiții de viață erau în foarte multe cazuri cu mult sub nivelul celor ale muncitorimii industriale califi-cate. Situația funcționarilor publici era asemănătoare. Salariul primit de marea masă a funcționarilor publici nu reprezenta nici măcar acope-rirea minimului de existență. După un calcul făcut în primăvara anului 1938 și publicat în revista „Sociologia Românească”, incluzînd pe toți funcționarii din ministere, salarizarea funcționarilor publici era urmă-

⁷² I. V. Popescu, *Gospodăria țărănească și regimul fiscal în România*, București, 1936, p. 219—220.

⁷³ A. G. Galan, *Rolul cooperației în viața satelor românești*, p. 11.

⁷⁴ I. V. Popescu, *op. cit.*, p. 98.

toarea: 71,50% primeau un salariu lunar sub 4.000 de lei, 10,15% între 5.000—8.000 de lei, 4,88% între 8.000—10.000, iar 4,76% 10.000 de lei și peste. În anul 1934/1935, din totalul funcționarilor bugetari, 78,25% primeau un salariu sub 5.000 de lei, iar în anul 1939/1940, numărul funcționarilor cu o atare salarizare reprezenta 84,30%. La toate aceste salarii trebuie scăzute 10% reprezentând cota pentru pensii, impozite etc. Față de salarii — pe baza calculului Institutului Central de Statistică, luând în considerare prețurile din 1934, o familie de funcționari compusă din cinci persoane, pentru asigurarea minimului ei de trai, avea nevoie în București de 10.500 lei, în orașele mari de 7.500—9.000, iar în restul țării de 5.500—6.000 lei. În acest fel se poate constata că 71,50% din funcționarii ministerelor, respectiv 84,30% din totalul funcționarilor bugetari erau salariați sub nivelul strictului necesar. Datele oficiale privind costul vieții urmează să mai fie însă corectate, deoarece prețurile luate se referă la anul 1934. Datele tabelului următor privind mișcarea prețurilor cu amănuntul în Capitală și mișcarea salariilor sînt concludente pentru ilustrarea situației generale a funcționarilor publici⁷⁵.

Anii	Indicele prețurilor cu amănuntul în București	Indicele salariilor nominale ale funcțio- narilor publ. adm- tivi.	Indicele costului vieții în București
1933	100,0	100,0	100,0
1936	108,5	98,5	110,4
1939	139,1	104,0	133,4
1942	569,4	233,6	381,9
1944(aug)	1052,6	467,2	689,2

După cum rezultă din tabel, în perioada 1933—1944 în Capitală prețurile cu amănuntul s-au ridicat de peste 9,5 ori, pe cînd în aceeași perioadă salariile funcționarilor publici-administrativi au crescut numai cu 367,2%. În acest fel creșterea considerabilă a costului vieții (589,2%) denotă o scădere însemnată a nivelului de trai.

În ceea ce privește categoria a treia a intelectualității, așa numiții „liber-profesioniști“, despre situația lor materială se poate afirma că era în general mai mult sau mai puțin constantă. Clasele exploatatoare aveau grijă să-și apropie, să cîștige de partea lor intelectualii și pentru aceasta ele acceptau și anumite „jertfe materiale“.

Urmările firești ale scăderii salariului real al maselor muncitoare, ale scăderii puterii lor de cumpărare erau: reducerea consumului de alimente și îmbrăcăminte, înrăutățirea calității produselor consumate, condiții mizerabile de locuit etc.

În condițiile regimului burghezo-moșieresc nivelul general al alimentării era inferior nu numai în comparație cu țările capitaliste dezvoltate, dar și în comparație cu țările agrare înapoiate din estul și sud-estul Europei. Astfel, pe cap de lo-

⁷⁵ *Comunicări statistice*, nr. 2 din 1945, p. 13 și 15.

cuitor, în România se consuma de 8 ori mai puțin zahăr și de 4,3 ori mai puțină carne decât în Anglia, de 5,6 ori mai puțin zahăr și de 3,6 ori mai puțin lapte decât în Belgia, de 5 ori mai puțin zahăr și de 2,2 ori mai puțină carne decât în Cehoslovacia, de 2 ori mai puțin zahăr și de 2,3 ori mai puțin lapte, unt și brânză decât în Polonia, de aproape 2 ori mai puțină carne decât în Bulgaria etc.⁷⁶. Alimentația maselor muncitoare era monotonă, săracă în substanțe nutritive. În structura alimentației ponderea cea mai mare o ocupa porumbul, care reprezenta în perioada 1925—1938 cca. 63% din totalul cerealelor consumate în medie pe cap de locuitor⁷⁷. Datorită consumului redus de carne și alte produse animale, mai bine de jumătate din proteine — 65—66% — și 52—60% din grăsimile consumate de populație proveneau din produsele obținute din porumb⁷⁸. În legătură cu datele statistice de mai sus trebuie menționat că ele, datorită metodei de calcul folosite, nu reflectă în mod just realitatea. Consumul material în România burghezo-moșierească a fost cu mult diferit pentru clasele exploatatoare și pentru masele largi ale poporului muncitor. Unele categorii ale populației aveau un consum alimentară de-a dreptul mizerabil. Astfel, un locuitor din mediu rural consuma în medie de 7 ori mai puțină carne decât unul din mediu urban și de 12 ori mai puțin zahăr⁷⁹. În ceea ce privește populația mediului urban, toate anchetele întreprinse în timpul regimului burghezo-moșieresc conchideau că cea mai mare parte a muncitorilor erau subalimentați⁸⁰. În publicațiile vremii se întâlnesc nenumărate relații din care rezultă cât de grea era pentru muncitori problema procurării alimentelor necesare. Redăm numai două constatări semnificative. *Buletinul Muncii* (publicație oficială a Ministerului Muncii) din 1939 arăta că „...lucrătorul industrial nu trăiește în condițiuni satisfăcătoare. Minimul de existență pentru unii este atât de redus, încât sînt condamnați la degenerare”⁸¹. Ziarul *Metalurgistul* publica în iulie 1938 o scrisoare a muncitorilor fabricii „Fichet” din București, în care ei arătau că nu-și pot procura, din cauza salariilor de mizerie, alimentele de care au nevoie. „Piinea, zarzavatul, laptele — scriau muncitorii — au devenit articole prea luxoase pentru a ne gândi la ele. Ce să mai vorbim de necesitățile îmbrăcăminte, locuinței etc. Ne gândim la ele ca la un vis frumos...”⁸². În perioada dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist, datorită jafului hitlerist și distrugerilor provocate de război, situația alimentației maselor muncitoare s-a înrăutățit la maximum. Guvernul fascist al lui Antonescu a răpit piinea zilnică a poporului, a introdus „cartele” și a micșorat rațiile de piine la 1,5 kg pe săptămînă. În provincie — după cum se arată și într-un document al P.C.R. — de mult dispăruse piinea, iar mălăiul era un articol de lux⁸³.

Pauperizarea absolută a maselor muncitoare s-a adîncit și ca urmare a condițiilor necorespunzătoare de locuit. Chiriile erau foarte ridicate, reprezentînd în 1938 o treime din salariul mediu al unui muncitor, deși condițiile de locuit erau sub orice critică. Majoritatea muncitorilor se adăposteau în încăperi insalubre, întunecoase, neîncăpătoare, situate în suburbii murdare. Astfel în anul 1937, numai 10% din locuințe au fost găsite salubre, cu condiții normale de locuit. În provincie situația era și mai rea. La Timișoara, de exemplu, din 1967 de „locuințe”, 2936 erau pivnițe și mansarde⁸⁴. Condițiile foarte grele de locuit ale muncitorilor au fost recunoscute chiar de Ministerul Muncii. *Buletinul Muncii* din 1939 arăta

⁷⁶ C. Murgescu, *op. cit.*, p. 93—94.

⁷⁷ *Enciclopedia României*, vol. IV, p. 920.

⁷⁸ Dr. I. Claudiu, *Alimentația poporului român*, București, 1939, p. 138.

⁷⁹ C. Murgescu, *op. cit.*, p. 94.

⁸⁰ Vezi în această privință: S. Turnowski, *Proletársors*, Cluj, 1929; Gr. Benetato, *Problema alimentației pentru individ și colectivitate*, Cluj, 1939; M. Zavergiu-Theodoru, *Considerațiuni asupra hranei și locuinței asiguraților și copilor lor din București*, București 1939; G. Banu, *Sănătatea poporului român*, București, 1935 ș.a.

⁸¹ *Buletinul Muncii*, vol. III, septembrie-decembrie 1939, p. 723.

⁸² *Metalurgistul*, Cluj, nr. 7 din iulie 1938, p. 4.

⁸³ *Documente din istoria P.C.R.*, ed. II, București, 1953, p. 354—355.

⁸⁴ N. N. Constantinescu, V. Axenciuc, *op. cit.*, p. 281.

că în centrele industriale muncitorii locuiau în condiții nesănătoase. O familie de 4—5 persoane ocupa, de cele mai multe ori, o singură încăpere⁸⁵. În multe părți muncitorii erau nevoiți să locuiască în bordeie, șoproane, în ateliere sau curțile fabricilor. În perioada războiului hitlerist, când au fost distruse mii de case, problema locuințelor s-a agravat mai mult decât oricând. În urma distrugerilor cauzate de război, numai pînă la începutul lunii august 1944 au rămas fără locuință 52.000 de muncitori⁸⁶. Masele de bază ale țărănimii trăiau de asemenea în condiții foarte grele de locuit. Potrivit unei statistici întocmite de Ministerul Sănătății, în anul 1929 din totalul locuințelor sătești — (3.078.820) — 33,81% erau case din pămînt și bordeie; 71,08% nu aveau dușumele; 27,42% erau acoperite cu paie și trestie; 72,84% nu aveau decît 1 sau 2 camere⁸⁷.

La toate acestea se mai adăuga nepăsarea statului burghezo-moșieresc față de sănătatea maselor⁸⁸. Populația rurală cît și cea urbană suferea de pe urma lipsei spitalelor, a medicamentelor, aparatelor medicale și a medicilor. În anul 1938 nu existau la sate case de nașteri, dispensare de pediatrie cu staționar, servicii medico-sanitare de întreprindere. În același an numărul medicilor era de 8.234, revenind în medie un medic la 1895 de locuitori. În mediul rural situația era și mai gravă, aici un medic revenea la 8.160 de persoane. Medicii pediatri erau numai în număr de 280 în întreaga țară, iar numărul circumscripțiilor medico-sanitare rurale era de 1017, revenind în medie 15.000 de locuitori la o circumscripție medico-sanitară⁸⁹.

În condițiile existente de subalimentație cronică, locuințe insuficiente și mizerabile, spitale, servicii medico-sanitare, medicamente puține și medici insuficienți, bolile „sociale” ca: tuberculoza, sifilisul, tifosul exantematic, pelagra, reumatismul și altele se răspîndiseră extrem de mult, cuprinzînd mase tot mai mari de oameni ai muncii de la sate și orașe. În anul 1931 numărul bolnavilor de tuberculoză se ridică, potrivit datelor statistice burgheze, la 96.235, iar peste 6 ani, în 1937 numărul acestora aproape că se dublase, ajungînd la 170.567. Numărul bolnavilor de pelagră era în 1931 de 49.227 din care 45.781 la sate, iar în 1937 de 95.625 din care 88.940 la sate. Cazurile mortale provocate de pelagră au crescut față de 1930 cu 35,8% în 1933 și cu 55,3% în 1937. Numărul deceselor pricinuite de tuberculoză în mediul rural a crescut față de 1930 la 103,2% în 1933 și la 117,3% în 1937⁹⁰. Situații similare, înspăimîntătoare existau și în legătură cu celelalte boli zise „sociale”. Lipsa de grijă pentru sănătatea maselor muncitoare, agravarea situației sănătății poporului constituia și ea un aspect al pauperizării maselor. La aceasta trebuie adăugată înapoierea culturală în care ținea regimul burghezo-moșieresc masele largi muncitoare. În România burghezo-moșierească existau foarte puține cămine culturale, case de lectură, cinematografe, teatre și instituții muzicale. Școlile medii și învățămîntul superior erau foarte greu accesibile fiilor oamenilor muncii. Salariile mizerabile ale muncitorilor, cîștigul foarte redus al maselor de

⁸⁵ *Buletinul Muncii*, vol. III, septembrie-decembrie 1939, p. 668.

⁸⁶ Arhivele Statului București, fondul Președinției Consiliului de Miniștri, dos. 69/1944, fila 12; cf. *Din istoria contemporană a României*, p. 135.

⁸⁷ *Buletinul Asociației Generale a Inginerilor din România*, nr. 11 din noiembrie 1941, p. 213.

⁸⁸ Statul burghezo-moșieresc cheltuia anual pentru „ocrotirea sănătății” mai puțin decît profiturile anuale pe care le realizau capitaliștii dintr-o singură întreprindere industrială. Astfel, în anii financiari 1938/1939, cheltuielile prevăzute în bugetul ordinar al statului pentru Ministerul Sănătății și Ministerul Muncii erau de 1.065 milioane lei, pe cînd profitul brut realizat de „U. D. Reșița” în anul 1938 era 1.162 milioane, iar în 1939 această sumă se ridică la 1.397 milioane lei (Gh. Surpat, *op. cit.*, p. 232).

⁸⁹ *Anuarul Statistic al R.P.R. 1957*, București, 1957, p. 67, 231—233.

⁹⁰ *Anuarul Statistic al României 1937 și 1938*, p. 136, 138, 140, 142, 146; *La vie rurale en Roumanie*, București, 1940, p. 176 și *Anuarul Statistic al României 1939 și 1940*, p. 168—169.

bază ale țărănimii făceau ca o foarte mare parte a maselor muncitoare să nu dispună de loc de bani pentru cheltuieli culturale. Analfabetismul bîntuia în țară⁹¹.

Diferențiere de clasă la țară și la orașe, profituri tot mai mari și un trai în trîndăvie, huzur și lux pentru un pumn de mari exploatare pe de o parte, sărăcire continuă, flămînzire, boli de tot felul, mortalitate excesivă și scurtarea vieții pentru masele largi muncitoare pe de altă parte, iată ce caracteriza situația socială din România burghezo-moșierească. Scribii claselor exploatare se străduiau din răspuțeri să ascundă această cumplită realitate. „Laolaltă, capitaliști și proletari, patroni și salariați își duc o existență mizeră de azi pe mîine“ — încercau să denatureze adevărul slugile moșierilor și marilor capitaliști⁹².

Asemenea denaturări, lipsite de orice simț al adevărului, ale realităților societății românești din timpul regimului burghezo-moșieresc au fost demascate și combătute de mișcările revoluționare ale clasei muncitoare și țărănimii muncitoare. Partidul Comunist Român, conducătorul încercat al acestor mișcări, dezvăluind consecințele grele ale procesului de înțărare a capitalului monopolist, a dat în anul 1936 o caracterizare foarte reală, explicită, situației materiale și sociale din România burghezo-moșierească.

„Masele populare din România — țărănimea, muncitorimea, meseriașii, funcționăria, intelectualii, micii comercianți — sînt reduse la degenerarea fizică. Țăranii mor din cauza foametei, pelagrei, sifilisului, tifosului exantematic. Bolile sociale iau un caracter epidemic și la orașe. Tuberculoza seceră funcționăria. Spitalele se închid, mortalitatea crește, natalitatea scade. Școlile și universitățile se închid. Analfabetismul se întinde, nivelul cultural al poporului scade. Strigăte de disperare se ridică pretutindeni. În această degenerare fizică și culturală a maselor populare se găsește expresia tristă a stării jalnice la care au fost aduse masele populare de către dominația capitalului monopolist român în alianță cu boierimea mare“⁹³.

Datele statistice utilizate în articolul de față confirmă pe deplin justețea aprecierii făcute de Plenara a V-a a C.C. al P.C.R. din august 1936. România burghezo-moșierească era țara moșierilor și a capitaliștilor, unde viața maselor muncitoare era foarte grea, plină de chinuri și suferințe. Moșierii și capitaliștii cheltuiau milioane pentru propriile plăceri, în țară și peste hotare, pe cînd marea majoritate a populației trăia o viață cumplită.

*

⁹¹ La recensămîntul populației din anul 1930 s-au înregistrat circa 4,5 milioane de analfabeți. Dacă în general analfabeții reprezentau 43% din populația trecută de vîrsta de 7 ani, în mediul rural ponderea acestora se ridica la 48,1%.

⁹² N. N. Matheescu, *Problemele muncitorești și conjunctura economică*, București, 1939, p. 34.

⁹³ *Documente din istoria P.C.R.*, ed. II, 1953, p. 286.

Analiza situației sociale și a condițiilor materiale ale maselor muncitoare în perioada premergătoare revoluției populare ne arată limpede că România burghezo-moșierească ajunsese în pragul catastrofei, că se agravase mai mult ca oricând pauperizarea relativă și absolută a maselor muncitoare. La toate acestea se mai adăuga agravarea situației politice, mai ales în perioada dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist. Virfurile cele mai reacționare ale burgheziei și moșierimii au luat măsuri pentru desființarea ultimelor libertăți: au fost desființate partidele politice, Confederația Generală a Muncii, a fost suspendată Constituția, au fost interzise întrunirile sau orice fel de manifestații, au fost înființate lagăre de muncă și s-a instituit domiciliul obligatoriu, a fost interzisă presa muncitorească antifascistă, și chiar presa burgheză de nuanță mai democratică, au fost militarizate instituțiile și întreprinderile de stat și particulare a căror funcționare prezenta un interes deosebit pentru dictatura militară-fascistă etc.⁹⁴

În aceste condiții materiale și politice, nemulțumirea maselor a cunoscut o creștere continuă. Clasa muncitoare, în frunte cu comuniștii, a intensificat lupta împotriva înăsprii exploatării, împotriva scăderii vertiginoase a salariului real, a creșterii continue a mizeriei, împotriva militarizării întreprinderilor, a politicii teroriste-fasciste, contra jefuirii țării de către hitleriști și contra războiului antisovietic.

Masele de bază ale țărănimii s-au ridicat și ele împotriva intensificării exploatării de către moșieri, arendașii capitaliști și chiaburi, contra poverii crescînde a impozitelor, a prețurilor ruinătoare ale produselor agricole și tot mai mari ale celor industriale, împotriva nesfîrșitelor rechiziții, împotriva mobilizărilor la muncă și pe frontul antisovietic. Marea majoritate a funcționărimii era și ea tot mai nemulțumită din cauza salariilor mici, a scumpetei și lipsurilor care se agravau continuu, a teroarei militare-fasciste și a războiului hitlerist dus în scopuri străine și urît de poporul român.

Nemulțumirea crescîndă contra regimului burghezo-moșieresc și a dictaturii militare-fasciste s-a dezvoltat și în rîndurile altor pătri sociale din țară. În asemenea condiții toate contradicțiile specifice ale României burghezo-moșierești din acea perioadă — dintre proletariat și burghezie, care constituia focarul tuturor contradicțiilor, dintre țărănime și moșierime, dintre țărănime și capitalul financiar, dintre mica burghezie și monopoluri — s-au ascuțit în mod deosebit. Lupta maselor populare pentru eliberarea socială și națională se impunea deci ca o necesitate istorică. Este meritul Partidului Comunist Român că — orientîndu-se just în condițiile istorice ale perioadei date — a știut să canalizeze într-un

⁹⁴ Vezi în legătură cu această problemă: Ion Popescu-Puțuri, *Principalele trăsături ale regimului politic din România în perioada dictaturii militaro-fasciste și a agresiunii hitleriste*, în AIIP, nr. 6 din 1963; Gh. Zaharia, *Unele date cu privire la teroarea fascistă din România (1940—1944)*, în AIIP, nr. 6 din 1963; N. N. Constantinescu, Tudor Paul, *Agravarea situației economice a clasei muncitoare din România în perioada 1941 — august 1944*, în *Din istoria contemporană a României etc.*

singur torent nemulțumirile diferitelor clase și pături sociale, să le organizeze, să le mobilizeze și să le conducă la luptă în vederea doborârii dictaturii militare-fasciste, întoarcerii armelor împotriva Germaniei hitleriste, pentru dobândirea libertății și independenței naționale și pentru desăvârșirea revoluției populare din țara noastră.

PETRU BUNTA

СОЦИАЛЬНАЯ СТРУКТУРА И МАТЕРИАЛЬНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ ТРУДЯЩИХСЯ МАСС РУМЫНИИ (4—5-е ДЕСЯТИЛЕТИЯ XX-го ВЕКА)

(Резюме)

Экономическая отсталость буржуазно — помещичьей Румынии повлияла на общественную и политическую жизнь, определив в конечном итоге классовую структуру страны. На основе данных переписи населения 1930-го и 1941-го годов социальная структура страны была следующей: подавляющее большинство населения (свыше 75%) жило в деревне. Население, занятое обработкой земли составлялось из 2.258.530 хозяйств, которые следующим образом группировались: помещичьи хозяйства 1,1%, кулацких — 11,8%, середняцких — 44,7%, бедняцких — 19,1%, сельскохозяйственных рабочих 15,8%, мелких хозяйств 5,1%, остатком 2,4%. Положение сельского населения не было статичным, оно менялось в зависимости от сосредоточения средств производства в сельском хозяйстве. Таким образом параллельно с увеличением числа эксплуатируемых помещиками и кулаками, значительная часть середняцких и бедняцких хозяйств разрушалась, увеличивая число совершенно лишенных землельскохозяйственных пролетариев. Городское население, состоящее почти из четырёх миллионов человек, жило в 189 городах и крупных деревнях городского значения. Жители городов составляли следующие классы или социальные группы: а) эксплуататоры: помещики, фабриканты, крупные торговцы, банкиры, ростовщики и т. д.; б) мелкая буржуазия (ремесленники, мелкие торговцы и т. д.); в) рабочие; г) интеллигенция. Ниже следует анализ на основе статистических данных этих классов и социальных групп.

В буржуазно-помещичьей Румынии на основе закона капиталистического накопления в руках эксплуататорских классов сосредоточилось огромное богатство в то время как на другом полюсе росла эксплуатация и бедность широких трудящихся масс. История монополистического капитала в Румынии подтверждает действие закона прибавочной стоимости. Только в течении шести лет (1933—1939) чистая прибыль промышленных предприятий (промышленных объединений) возросла более, чем в 3,5 раза. Грандиозная прибыль была и у монополистических банков. В декабре 1938-го года только 19 банков имели 1.462 миллиона лей прибыли, что составляло 54,6% прибыли. Сильное сосредоточение прибыли осуществилось и в сельском хозяйстве. Капиталистическая прибыль ещё больше возросла в годы анти-советской войны. В Румынии монополистический капитал имел в среднем 50—80% прибыли, а в отдельных отраслях промышленности достигал 100%, а это свидетельствует о том, что прибыль в нашей стране носила на себе отпечатки колониальной прибыли.

Одновременно с сосредоточением громадных прибылей капиталистов постоянно росла эксплуатация трудящихся масс. Действие абсолютного, общего закона капиталистического накопления неизбежно привело к обеднению трудящихся Румынии, то что проявилось как в форме относительного обеднения, так и в форме абсолютного обеднения. В дальнейшем анализируется на основе статистических данных процесс обеднения трудящихся масс. Так, например, выявляется, что пока сверхприбыль в рамках новой стоимости возросла с 60% в 1927 году на 73% в 1942 г., фонд заработной платы упал с 40% на 27%. Абсолютное обеднение трудящихся масс в буржуазно-помещичьей Румынии было определено ухудшением условий

жизни и труда: уровнем реальной заработной платы, ростом пропорции эксплуатации, длительностью трудодня и степенью интенсивности труда, условиями жилья, положением медицинского обслуживания, положением народного образования и культурным уровнем трудящихся масс, законами труда и т. д. Эти условия анализированы конкретно на основе документального материала.

Статистические данные и другие документальные материалы, использованные в статье, показывают, что помещичье-буржуазная Румыния была страной помещиков и капиталистов, где жизнь трудящихся масс была очень трудной, полной забот и страданий.

Анализ общественного положения и материальных условий трудящихся масс в период перед народной революцией показывает, что буржуазно-помещичья Румыния дошла до катастрофы и больше, чем когда-либо росло обеднение масс. Ко всему этому надо добавить ещё ухудшение политического положения особенно в период фашистско-милитаристической диктатуры и антисоветской войны. При таких условиях недовольство масс постоянно росло, классовые противоречия максимально обострились. Заслугой Румынской Коммунистической Партии является, что правильно ориентируясь в данный исторический период, сумела направить по общему руслу недовольство разных классов и социальных слоёв, сумела организовать их и повести в борьбу за провозглашение буржуазно-помещичьего строя.